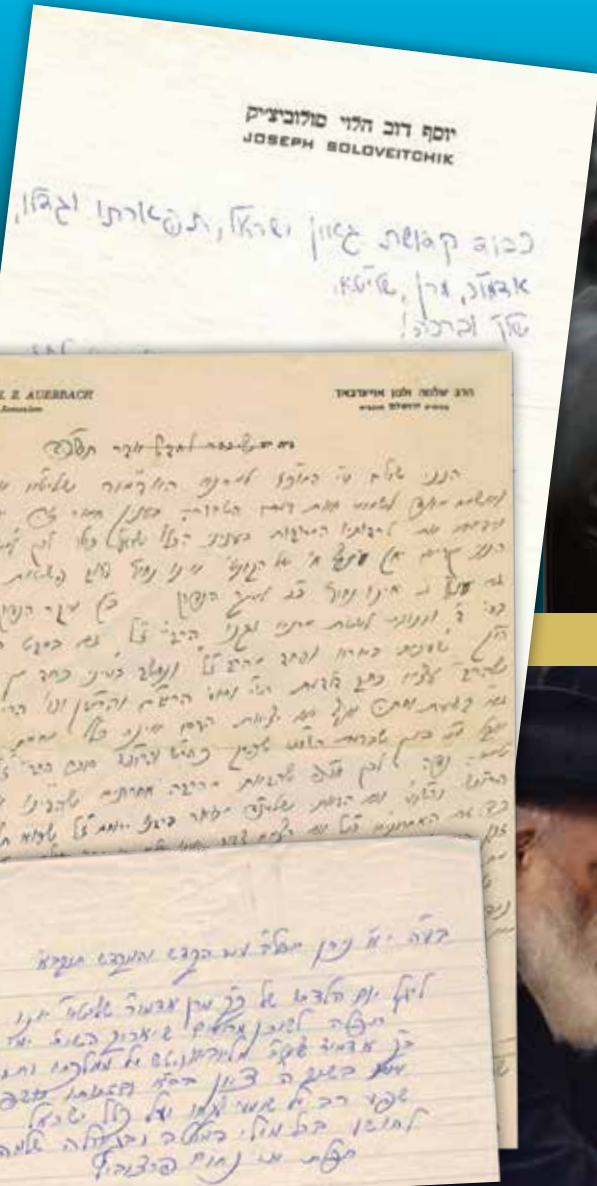

צ'עיינות

רבעון למחשבת חב"ד

הרועה מתוך הספר החדש של הרב עדין אבן ישראל **My Rebbe**

התקשרות לרבי זצ"ל ראיון מקיף ומעמיק עם הגאון רבי יואל כהן **הרבי וגדולי ישראל** פנינים מארכיון ספריית הרבי

ההתקשרות לרבי זצ"ל

ראיון מקיף ומעמיק עם ה"חוזר" הרב יואל כהן

בלב עולם החסידות שיסד הבעש"ט, עומדת ההתקשרות של החסידים לצדיקים • מדוע מושג זה הוא כה חשוב ומרכזי, וכיצד הוא קשור להתגלותה ולחידושה של תורת החסידות? • האם עיקרון זה אינו סותר לדברי הרמב"ם שלא לפנות ל"ממוצע"? • מהי משמעות ההתקשרות אל הרבי זצ"ל אחרי הסתלקותו? • וגם: מהי הסיבה שהרבי דיבר כל כך הרבה על ביאת המשיח?

בג' תמוז הקרוב ימלאו עשרים שנה להסתלקות הרבי זי"ע. בקשר עם יום זה, חרגנו מהמסגרת הרגילה, וביקשנו מהרב יואל כהן שליט"א להתייחס לשאלות העומדות על הפרק. הנושא העיקרי שביקשנו להתמקד בו הוא – סוגיית ההתקשרות לרבי. בנושא זה יש שני חלקים חשובים שדורשים הסברה והארה: בראש ובראשונה, עצם המושג של ההתקשרות לרבי – מה עניינו ולשם מה נועד. ובנוסף, וזו השאלה שמתבקשת במיוחד בהקשר הנוכחי – מהי משמעות ההתקשרות אל הרבי לאחר הסתלקותו.

עילוי נשמת

החסיד ר' שלום דובער
בן הרה"ח אברהם לויק ז"ל

נלב"ע ביום הולדתו
כ"ו כסלו תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

...

נדבת בנו שמואל
ורעייתו טליה
וצאצאיהם:
מוריה, אפרת, שלומית,
ריעות ושלום שלמה

סליון

זכרות

אברהם אבא בן אסתר
אלכסנדר אהרון בן אסתר
אסתר בת רבקה
אסתר הדסה בת מלכה
אפרים בן אסתר
בלומא בתיה בת שרה ברכה
דבורה לאה בת רבקה יענטע
חיים אליעזר בן אסתר
חנה בת אסתר
חנה מיכלא בת סימה ברכה
יוחנן בן לאה
יוסף בן רחל
יוסף יצחק בן רישא
יחיאל מיכל בן אסתר
ישראל מאיר בן שפרה
לאה בת אסתר
לאה בת רבקה
מנחם מענדל בן אסתר
שיינא רחל בת אסתר
שלום דובער בן אסתר
שמואל בן אסתר
שניאור זלמן בן אסתר

עריכה: משה שילת, מנחם מענדל ברונפמן, אליהו קירשנבאום
עיצוב: סטודיו ולדמן

יו"ל ע"י: תורת חב"ד לבני הישיבות

טל' 03-9604637 פקס' 153546175766 דואר אלקטרוני: toratchabad@neto.net.il

חלק א

ההתקשרות לצדיקים

ובכן, נתחיל מהעניין הראשון, היסודי: למה בעבודת ה' על פי החסידות, הקשר עם הרבי תופס מקום כה מרכזי? כלום היהודי לא יכול לעבוד את ה' בעצמו? לכאורה, אין כמו תורת החסידות שמדגישה כל כך את עניין אחדות ה'; והרי הבסיס היסודי של רעיון אחדות ה' הוא שאין לערב שום דבר בקשר הישיר של יהודי עם הקב"ה. אם-כן, מהו הצורך באדמו"ר, רבי, צדיק, בהקשר של עבודת ה'?

יתירה מזו: יש שמזכירים בהקשר זה את דברי הרמב"ם ב"ג עיקרי האמונה (בפירוש המשניות בפרק חלק בסנהדרין), שאסור לעשות אמצעי בין האדם ובין הקב"ה. כיצד אכן מתיישבים הדברים? השאלה מורכבת מכמה חלקים. נתחיל מהחלק הכי חריף – כיצד הנהגה זו אינה נוגדת את ההלכה ואת עיקרי האמונה? כיוון שחלק זה של השאלה הוא לא בחסידות אלא שאלה גדולה בהלכה, נתחיל כמה שכתוב בנושא בספרי נגלה.

החתם-סופר באחת מתשובותיו (אורח חיים סימן קס"ו), כותב, שבעניין זה יש הפרש בין מלאכים לנשמות. הבקשה באמצעות מלאכים נחשבת לבקשה על-ידי ממוצעים, מה-שאינ-כן הבקשה באמצעות נשמות, בני-ישראל, שהם למעלה ממלאכים. היא אינה נחשבת לבקשה על-ידי ממוצעים.

וזה לשון החתם-סופר שם: "דרך להעמיד מליץ בין מלך להדיוט כשאין ההדיוט חשוב וספון לפני המלך או אינו יכול להטעים דבריו כראוי. ויען ישראל לפני מלאכי השרת ואינם צריכים מליץ לפני אוהבם ית"ש, והוא מקבל בסבר פנים יפות אפילו בלשון עלגים וגמגום.

"...אך כל ישראל שותפים וגוף אחד ונפש אחת, וכשאחר מצטער גם חבריו מרגיש ועמו מצער. ועל

דרך זה המתפלל על חבריו צריך שיחלה עצמו עליו, פירוש שיראה כאלו גם הוא חולה. וכיון ששניהם בצער – טוב יותר שיכנס הראש משיכנס הרגל. על דרך משל הת"ח הוא הראש, והמצטער שהוא עתה שרוי בדין – הוא בבחינת רגל וקצת נזוף, טוב להכניס הראש כיון ששניהם בעלי דברים ולא כמליץ בעד אחר."

כלומר: הגדר של שימת מליץ בינינו לקב"ה הוא רק כאשר מדובר על נברא אחר, אפילו מלאך.

עניינו של מליץ הוא כאשר המליץ חשוב יותר לפני המלך, או שהמבקש אינו יודע לבקש כראוי. אך כיוון ש"ישראל לפני מלאכי השרת" אס-כן הם חשובים יותר מהמלאכים; ומכיוון שהקב"ה "אוהבם" (את בני-ישראל), "הוא מקבל בסבר פנים יפות אפילו בלשון עלגים". לכן ליהודים אין צורך במלאכים כמליץ.

מה-שאינ-כן יהודי הפונה ליהודי אחר שיתפלל עבורו, אין זה כפונה למליץ זר וחיצוני, והדבר מותר. הטעם לכך הוא, מפני ש"כל ישראל שותפים וגוף אחד ונפש אחת" – יהודי אינו דבר זר לגבי יהודי חברו. כמבואר בירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד), שהטעם ללאו של "לא תשנא את אחיך בלבבך", הוא מפני ש"כל ישראל גוף אחד הן". וכשם שלא ייתכן שיר אחת תכעס ותשנא את היר השנייה, כך לא ייתכן שיהודי יכעס וישנא יהודי אחר.

וכיוון שכל בני-ישראל הם כגוף אחד, אס-כן הפניה ליהודי אחר להתפלל עבורי אינה כפניה ל"ממוצע" חיצוני שיהיה מליץ עבורי, אלא תפילתו היא כמו התפילה שלי עצמי.

כל זה מסביר כיצד מותר לחולה לפנות ליהודי אחר בבקשה שיתפלל עבורו. אבל סוף-סוף גם החולה עצמו יכול להתפלל על עצמו, ומדוע עדיף שיפנה לצדיק שיתפלל עבורו?

גם עניין זה מבואר מדברי החתם-סופר, וכדבריו: "כיון ששניהם בצער – טוב יותר שיכנס הראש משיכנס הרגל. על דרך משל הת"ח הוא הראש, והמצטער שהוא עתה שרוי בדין – הוא בבחינת רגל וקצת נזוף, טוב להכניס הראש כיון ששניהם בעלי דברים ולא כמליץ בעד אחר."

ומדבריו נראה, ששני פרטים בזה: ראשית, יהודי אחר שאינו חולה, נחשב כ"ראש" לגבי החולה, ש"הוא בבחינת רגל וקצת נזוף". שנית, אם היהודי אליו פונה החולה הוא תלמיד-חכם, הרי בודאי הוא בגדר "ראש", שהוא "איבר" נעלה יותר ב"גוף" הכללי של עם ישראל. וכיוון שכך, "טוב להכניס הראש" – עדיף שה"ראש", התלמיד-חכם, יבקש ויתפלל אל הקב"ה לישועת החולה.

בעצם זו גמרא מפורשת בבבא בתרא (קטז, א): "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים", והובא להלכה ברמ"א יו"ד סוף סי' של"ה.

"תורה ציווה לנו משה"

דברי החתם-סופר מסבירים את הנהגה שנהגו חסידים לתת לאדמו"ר פ"נ – פדיון-נפש (לדוגמה), שהנוסח הפותח שלו הוא: "אנא לעזר רחמים רבים". אבל שאלתנו כללית יותר: מהו תוכן עניין ההתקשרות לצדיק, לרבי? המדובר הוא לא רק על בקשה מהצדיק, התלמיד-חכם האמיתי, לעזור רחמים אצל הקב"ה, אלא על כללות עבודת ה' של האדם הנעשית באמצעות ההתקשרות לרבי. מהי התועלת בדרך זו? מדוע יהודי אינו יכול לעבוד ה' בשלמות בכוחות עצמו?

אם השאלה היא על עצם הרעיון של קבלת השפעה רוחנית דרך "ממוצע" כביכול, אזי השאלה מתחילה כבר מ"הרבי" הראשון, משה רבינו. ההתחלה של לימוד התורה עם ילד קטן היא, כדברי הגמרא (סוכה מב, א), קטן שיודע לדבר אביו מלמדו "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב". לכאורה למה כל כך חשוב ללמד ילד, מיד בתחילת לימודו, שאת התורה ציווה לנו משה? אפשר ללמוד תורה ישירות מפי הקב"ה! אלא שידיעה זו נוגעת לגוף לימוד התורה כדבעי. כך קבע הקב"ה, שמשא רבינו יהיה "עומד בין ה' וביניכם", שהתורה

תגיע אלינו באמצעותו. ובמכילתא, על הפסוק "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", נאמר: "כל מי שמאמין ברועה נאמן, כאילו מאמין במאמר מי שאמר והיה העולם... (ו) כל מי שמדבר ברועה נאמן, כאילו מדבר במי שאמר והיה העולם".

וכשם שהדברים אמורים בנוגע למשה רבינו עצמו, כך גם בנוגע לצדיקים שבכל דור ודור, וכלשון המכילתא "רועה נאמן". ובזוהר נאמר, ש"אתפשטותא דמשה רבינו" הוא בכל דור ודור. ובגמרא בכתובות (קא, ב) נאמר, שעל-ידי הקשר עם תלמידי חכמים "מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה". אלא שכמו בהרבה עניינים נוספים, שהחסידות הסבירה והאירה מושגים המבוארים בנגלה, כך גם בעניין זה. חז"ל אומרים על הפסוק (קהלת ג, יא ובקהלת רבה שם) "את הכל עשה יפה בעתו", שכל מה שהקב"ה עושה בזמן מסוים – זו העת ה"יפה", הראויה והזקוקה לדבר זה. גילוי החסידות על-ידי הבעש"ט, המגלה ומדגישה ומבארת יסודות שונים בעבודת ה', היא בהתאם לצורך הזמן בו נתגלה ונתפרסם העניין.

(דרך אגב, אנו עדים היום לתופעה, שהנהגות חסידיות שפעם היו שהתנגדו אליהן בכל תוקף, חדרו היום לכלל עם ישראל, ובכללו העדות והקהילות בישראל שאינן חלק מהציבור החסידי, וגם בחוגי ליטא. וכך גם היחס והקשר המיוחד לצדיקי הדורות, שהיום פשט הדבר בכלל ישראל, להתבטל אל הצדיק, לבקש את ברכתו, להתייעץ עמו בכל פרט וכו', ולאף אחד אין על כך שום קושיות).

הקשר עם האב - באמצעות המוח

אתם מראים בדבריכם שיש לדרך זו מקורות מבוססים בדברי חז"ל. אבל הא גופא קשיא – מהי באמת ההסברה בזה? מדוע יש צורך בדביקות בצדיקים שבווד ככדי להתקרב לקב"ה ובכדי לקבל את התורה כראוי?

בספר התניא, שהוא מהספרים היסודיים של תורת החסידות, ונקרא בשם תורה-שבכתב של חסידות, מבואר (בפרק ב'), שכל נשמות ישראל הן חלק אלוהי ממעל ממש. זאת הסיבה שעל בני-ישראל נאמר "בנים אתם לה' אלוהיכם": כשם שהבן נמשך ממוח האב ועצמיותו קשורה לעצמיות האב,

כך כל נשמות ישראל נמשכות מהקב"ה וקשורות אליו עצמו.

ואף-על-פי-כן, בנשמות יש חילוקי מדרגות: יש נשמות גבוהות יותר, ויש נשמות נמוכות יותר. וכמבואר בספרי קבלה, ומובא במאמרי חסידות, שיש נשמות דאצילות, נשמות דבריא וכו'. ולכאורה, אם כולן נמשכות מאותו השורש – מהקב"ה עצמו, כיצד יש חילוקי דרגות בנשמות? מה גורם לנשמה זו להיות גבוהה יותר, ולנשמה זו להיות נמוכה יותר?

אדמו"ר הזקן מבאר דבר זה גם כן באמצעות הדוגמה מהקשר בין בן לאביו. הבן כלול מרמ"ח איברים שכולם באים מאותו מקור – ממוח האב. ובכל זאת ישנם הבדלים בין האיברים הן בצביון שלהם והן בקשר שלהם עם האב – במוח נרגש וניכר הקשר והדמיון בין הבן לאב יותר מכל האיברים. מה יוצר את ההתחלקות הזו? אם כל האיברים באים מאותו מקור, מדוע נעשית חלוקה ביניהם בעניין גילוי ההתקשרות עם האב? על כך מסביר אדמו"ר הזקן, ש"צפוני רגליו (של הבן) נתהוו מטפה זו (ששורשה במוח האב) ממש, על-ידי שהייתה תשעה חודשים בבטן האם, וירדה ממדרגה למדרגה להשתנות ולהתהוות ממנה צפרניים – בזמן העיבור ההמשכה ממוח האב עוברת שינויים רבים: חלק אחד משתכלל ונעשה מוח הבן, חלק אחר נעשה לב, חלק אחר נעשה ידיים ורגליים, וחלק יורד ומצטמצם עד שהופך להיות בדרגת ציפורניים; ועם כל זה, גם הציפורן "עודנה קשורה ומיוחדת ביחוד נפלא ועצום במהותה ועצמותה הראשון שהייתה טפת מוח האב".

כלומר: מהותם הפנימית של כל האיברים היא היותם חלק מגוף הבן הקשור בקשר עצמי עם האב – כולם הם ממהות מוח האב; אלא שעל-ידי תשעה חודשי העיבור, נוצרים רמ"ח האיברים שונים: החלק הנעלה נעשה בצורת מוח הבן, חלק נמוך יותר נעשה רגל, וחלק נמוך עוד יותר יורד ונעשה ציפורניים. והחידוש הוא, שגם לאחר שנעשים ידיים, רגליים ואפילו ציפורניים, כל איברים אלה קשורים עדיין עם השורש, עם מוח האב, וקשר זה הוא מהותם הפנימית של כל האיברים.

וכיצד נעשית התקשרות עם האב? באמצעות המוח שבראש. הראש של הבן, שבו הקשר עם האב גלוי יותר (המוח מרגיש את האב ואוהב אותו), הוא המקשר את כל שאר האיברים עם האב. כמבואר בהמשך דברי אדמו"ר הזקן שם: "וגם עכשיו", לאחר שהציפורניים נעשו ציפורניים, "יניקת הצפורנים וחיותם נמשכת מהמוח שבראש" – יניקת

החיות של כל האיברים היא באמצעות המוח של הבן, שהוא המרכז של כל איברי גופו.

ונמצא, שהמשל מבהיר שלושה פרטים: (א) כל רמ"ח האיברים שורשם במוח האב. (ב) גם לאחר שנעשתה חלוקת האיברים על-ידי העיבור, כולם קשורים במהותם לאבא. (ג) קשר זה נעשה באמצעות המוח של הבן, שבו נרגש הקשר המיוחד עם האב גם לאחר שנוצרה מציאות הבן.

החסידים והרבי כמו האיברים והראש

וכך גם בנוגע לנמשל. השורש של כל הנשמות, גם הנשמות של עמי-הארץ ופחותי הערך, הוא בחכמתו של הקב"ה, בקב"ה כפי שהוא למעלה מעולמות. אלא ש"על-ידי השתלשלות העולמות אבי"ע מחכמתו ית"ן נתהוו נשמות נמוכות.

והיינו שחילוקי הדרגות אינם בעצם מהות הנשמה, אלא באופן ההמשכה של הנשמה למטה, לעולם-זה. כל הנשמות הן, כלשון התניא, "חלק אלוהי ממעל ממש", ושורשן הוא בדרגה של עולם האצילות האלוהי. אלא שבכדי שהנשמה תרד מלמעלה למטה, היא עוברת ומשתלשלת דרך העולמות הרוחניים – בריאה, יצירה עשייה.

באופן המעבר של הנשמות בעולמות הרוחניים יש שני אופנים כלליים: "דרך מעבר", ו"דרך התלבשות". הדוגמה המובאת במאמרי חסידות ל"דרך התלבשות" היא מאופן מעבר השכל מהמוח שבראש ללב, למידות, ומהמידות למעשה. בתחילה האדם מבין את מעלת הדבר; אחר-כך ההבנה משפיעה על הלב והוא מרגיש אהבה אליו; ובהמשך, האהבה גורמת לו לעשות את הדבר הטוב בפועל ממש. כאשר העניין נמצא בדרגת השכל, הקשר אליו מופשט ונעלה יותר; אחר-כך במידות הקשר מצטייר בצורה של מידות שהן מורגשות ומוגשמות יותר מהשכל; ואחר-כך במעשה – הקשר הנפשי מתבטא בציר מעשי נמוך. זו דוגמה לירידת העניין מהשכל אל המעשה, כאשר בכל שלב של ההמשכה העניין "מתלבש" בדרגה בו הוא נמצא, ומשתנה ומצטמצם בהתאם אליה.

שונה מכך היא ההמשכה ב"דרך מעבר", שבה הירידה והמעבר בדרגות הנמוכות אינו משפיע על מהות ההמשכה. לדוגמה, כאשר אדם כותב עניין שכלי, יש כאן מעבר של השכל באצבעות היד. אבל למרות שהשכל ירד לכוח המעשה, מהותו אינה

משתנית על-ידי כך. אמנם קודם הצמצום ההשכלה הייתה קיימת רק בשכל הנפשי, וכעת היא "נמצאת" במקום נמוך יותר, בתוך האותיות הגשמיות שנכתבו על-ידי כוח המעשה; אבל מהותה הרוחנית של ההשכלה לא השתנתה על-ידי כך. המעבר בכוח המעשה הוסיף דבר אחד בלבד: כעת, השכל הנעלה נמצא גם בדרגה נמוכה יותר.

וכך גם בירידת הנשמות מעולם האצילות לעולם-זה באמצעות העולמות בריאה, יצירה עשייה: עולמות אלה, על-אף היותם רוחניים, מכל מקום הם נבראים ויש בהם ישות מסוימת. רוב הנשמות, בירידתן הן "מתלבשות" תחילה בעולמות בריאה, יצירה ועשייה, או חלק מעולמות אלה, ועל-ידי כך הן מקבלות את הלבוש וההגשמה שיש בעולמות הללו. נשמות אלו נקראות "נשמות דעשיה", "נשמות דיצירה" או "נשמות דבריא" – כל אחת לפי אופן התלבשותה בעולמות הנבראים. אבל יש נשמות נעלות הרבה יותר – "נשמות דאצילות". השתלשלות נשמות אלה בכללות עולמות הנבראים היא ב"דרך מעבר" בלבד. השייכות שלהן לעולמות הנבראים, היא רק בעצם מעברן בעולמות אלה, אך אין להן שום שייכות מהותית להגשמה שבעולמות הללו. אם-כן נשמות אלה נמצאות למטה בדיוק כמו למעלה, כמו בהיותן בעולם האצילות.

ונמצא, שמצד מהותן העצמית – כל הנשמות שוות ממש. כולן הן "חלק אלוהי ממעל ממש". אך מצד ירידתן והשתלשלותן למטה, ישנם הבדלי דרגות רבים בין הנשמות ואין אחת דומה לחברתה. אך ממשיך אדמו"ר הזקן ואומר: "ועם כל זה – עודינה קשורות ומיוחדות ביחוד נפלא ועצום במהותן ועצמותן הראשון שהיא המשכת חכמה עילאה". גם עכשיו, לאחר ירידת הנשמות בכל סדר ההשתלשלות עד שנעשו נשמות נמוכות של עמי-הארץ ופחותי הערך – מהותן הפנימית של נשמות אלה היא ההתקשרות עם "האבא", עם הקב"ה.

והתקשרות זו של הנשמה כפי שהיא למטה עם "האבא", נעשית על-ידי ההתקשרות עם צדיקי הדור. כפי שממשיך אדמו"ר הזקן וכותב שם, "כי יניקת וחיות נפש רוח ונשמה של עמי-הארץ הוא מנפש רוח ונשמה של הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שבדורות".

אצל צדיקי הדור מאירה בגלוי ובחוזק רב ההתקשרות העצמית עם האבא, וככל שהאיבר הפרטי מתקשר עמם יותר, כך גדלה

יותר התקשרותו עם מהותו ועצמותו הראשון – שורשו בחכמה עילאה.

ונמצא, שגם כנמשל ישנם שלושה פרטים הנ"ל שבמשל הבן והאבא: (א) כל הנשמות כולן שורשן בחכמה עילאה, בקב"ה שלמעלה משייכות לעולם. (ב) למרות ההבדלים הרבים בדרגת הנשמות, הנובעים מאופן המשכת הנשמות למטה, בכל זאת מהותן הפנימית של כל הנשמות היא הדביקות ב"אבא", בקב"ה. (ג) ודביקות זו מתגלה בהם על-ידי הדביקות ב"ראש", בצדיקי הדור. כך קבע הקב"ה את אופן הקשר של האיברים עם האבא.

לפי הסבר זה, ההתקשרות לצדיקי הדור וראשי בני-ישראל, היא דבר המוכרח לשם קבלת השפע מהקב"ה, וכמו הקשר בין הרגל לראש. אבל הרי בפועל, רואים יהודים רבים לאורך כל הדורות שלא היה ניכר אצלם בגלוי עניין ההתקשרות?

אכן, בפרט אחד יש הבדל בין המשל לנמשל. במשל הבן, לאיברי הגוף אין בחירה האם להיות קשורים לראש או לא; זו המציאות שקבע הקב"ה, שאיברי הגוף מקבלים חיותם מהראש, ודבר זה ניכר בגלוי אצל כל אדם בגופו (אם ח"ו יש נתק בין אחד האיברים לראש, זה סימן למשהו לא בריא שקורה באיבר ההוא ר"ל). מה-שאי-כן בנמשל, ליהודי יש נפש-טבעית שיכולה להסתיר על דבר זה. יש לו בחירה שלא להיות קשור בגלוי ל"ראש", לצדיקי הדור. אבל האמת היא שגם אז הוא מקבל את השפעת חיותו מה"ראש".

יתירה מזו, גם אלו שמורדים בתלמיד-יחכמים, בראשי-בני-ישראל, מקבלים את חיותם מהם. וכפי שמבאר אדמו"ר הזקן בהמשך העניין בתניא שם, שאפילו "הפושעים ומורדים בתלמיד-יחכמים, יניקת נפש רוח ונשמה שלהם מבחינת אחוריים של נפש רוח ונשמת תלמיד-יחכמים". והיינו שגם "הפושעים ומורדים בתלמיד-יחכמים", יניקת חיותם היא "מהראש", מהתלמיד-יחכמים; אלא שיניקה זו היא מבחינת "אחוריים" שלהם.

כלומר: כשם שבמשל בגוף האדם, כל האיברים מקבלים את חיותם מהראש, ועל-ידי הראש הם קשורים עם השורש ואין זה תלוי האם הם רוצים זאת או לא; זאת המציאות שקבע הקב"ה – כל האיברים הם גוף אחד והסדר הוא שיש מרכז, ראש, שממנו נמשכת החיות הנפשית בכל האיברים, כך גם בנמשל. אלא שבנמשל האמת הזו נכונה מצד הנפש; ואילו מצד הגוף, המסתיר על כללות העניין של "חלק אלוהי ממעל", יכול להיות הסתר.

אבל כל זה בנוגע להרגשת האדם. אך מצידם של הצדיקים, ראשי־אלפיישראל - כל מהותם היא היותם רועי־צאן, וכל עניינם הוא להשפיע חיות אלוֹקית לגוף כולו. דבר זה ניכר בכך שכל יהודי באשר הוא, חשוב ויקר אצל רועה ישראל עוד יותר מאשר עצמו (אלא שכאשר יש פניה מצד האדם אל הצדיק, ובפרט כאשר היא מתוך רגש של קשר נפשי אליו, כללות הקשר גלוי ומאיר יותר, ובמילא גם השפעתו מאירה וגלויה יותר).

הראש חש כל איבר בגוף

אפשר לפרט יותר כמה בא לידי ביטוי הקשר של הצדיקים עם צאן מרעיתם גם כאשר הם אינם יודעים מכך?

הביטוי הוא בכך שה"ראש" מרגיש את עניינו של ה"איבר" הפרטי ופועל למענו, גם כאשר ה"איבר" אינו במצב של דביקות גלויה במוח.

לדוגמה, ישנו סיפור מפורסם שאירע אצל רבינו הזקן בליאזנא, שפעם בעיצומה של תפילת יום הכיפורים הפסיק תפילתו בבית הכנסת, פשט את טליתו והלך לביתו של יולדת שנשארה לבדה בבית בקצה העיירה, כיוון שכל בני־הבית הלכו לבית־הכנסת להתפלל. רבינו הזקן הגיע לביתה והכין עבורה מאכל ומשקה להחיות את נפשה.

הרבי זי"ע סיפר פעם סיפור זה, ועורר על הפלא הגדול שבו: זה שאדמו"ר הזקן דאג עבורה למאכל ומשקה וכל שאר צרכיה, אין זה פלא שהרי זהו הדין במצב של פיקוח־נפש; אבל השאלה היא איך הוא ידע שהיא זקוקה לכך? מדובר אודות רבינו הזקן כאמצע עבודת התפילה שלו, במעמד ומצב של "דע לפני מי אתה עומד" בתכלית השלמות, ובעבודת התפילה גופא מדובר על תפילת היום הקדוש! ובאמצע עיסוקו בדבר נעלה כל כך - הוא הרגיש בעובדה שבקצה העיר נמצאת יולדת הזקוקה לעזרה! לא מדובר על אחד מגדולי תלמידיו ומקושריו; מדובר ביולדת פשוטה שגרה בקצה העיר. ואף־על־פי־כן הרגיש רבינו הזקן, באמצע תפילתו הנעלית, את הקושי שלה ומיד הלך לעזור לה.

על־דרך זה סיפר הרבי אודות אדמו"ר האמצעי, שנודע בדבקו המיוחדת, שפעם נכנס אליו אברך ל"יחידות" והתאונן על עניינים שאברכים מתאוננים עליהם. אדמו"ר האמצעי גילה לאברך את זרועו ואמר לו: "הלא תראה שצפד עורי על עצמי, וכל זה הוא מהחטאת נעורים שלך".

והמשיך הרבי: ידוע ומובן גודל הפלאת ורוממות אדמו"ר האמצעי בכלל, ובפרט מאלו ששייכים לעניינים כאלו; ומכל מקום ההתקשרות שלו גם עם אנשים כאלו הייתה כל כך חזקה, עד שהבעיות הרוחניות שלהם פעלו עליו חלישות הבריאות ביותר, עד שצפד עורו על עצמו!

סיפורים אלו ממחישים, כיצד מצידם של הצדיקים, הם מרגישים את הקשר החזק בינם לאיברי הגוף, לכל יהודי בכל מעמד ומצב שנמצא. בהקשר זה, ישנו סיפור מופלא שקשור לרבי זי"ע. את הסיפור שמעתי מבעלי המעשה עצמם. הם התארחו בביתי לפני שנים רבות, וסיפרו לי את כל פרטי המעשה.

מדובר במשפחת הסופר, שחיה באחד מקיבוצי השומר־הצעיר לפני עשרות שנים. הבעל, מיכאל, היה פרופסור לסטטיסטיקה, ויחד עם אשתו החליטו לעזוב את הארץ. הם התאכזבו מהתרבות וההתנהגות בקיבוץ, ועברו לגור במדינת סטמניה הסמוכה לאוסטרליה.

במדינה חיו באותה תקופה כשלושים משפחות יהודיות, שאף אחת מהן לא הייתה שומרת מצוות. אך בכל זאת הם שמרו על חיי קהילה ונהגו ללכת לבית הכנסת בשבתות ובחגים. זה מה שקישר את אנשי הקהילה יחד. לקהילה כמובן לא היה רב, והחזן שידע לקרוא את התפילה בקול ולקרוא בתורה מה שקרא, מילא את התפקיד של מנהיג הקהילה.

מיכאל ואשתו לא היו מעורים בחיי הקהילה, מאחר והתמסרו ללימודיהם באוניברסיטה. יום אחד ביקשו אנשי הקהילה לשוחח עם מיכאל. אנשי הקהילה הודיעו לו, שהחזן שהיה להם למנהיג עזב את המקום, ולכן הם החליטו שמיכאל הוא המתאים למלא את מקומו כחזן וכקורא בתורה, כיוון שהוא היחיד בכל המדינה שידע לקרוא עברית כראוי... מיכאל הופתע מאוד לשמוע בקשה זו, שהרי אין לו שום קשר עם חיים דתיים ועם בית־כנסת. הוא אמר להם שאף פעם לא ביקר בבית־כנסת, ואינו יודע מאומה בתחום זה. אבל הם לא ויתרו. הם טענו שמבחינתם כלל לא חשוב אורח החיים שלהם, העיקר שיעזרו להם להמשיך לנהל את חיי הקהילה כמו שהיה עד עתה. הם הפצירו והפצירו ומיכאל לא יכול היה לסרב, וסיכמו שכל תפקידו יהיה להיות חזן וקורא בתורה. הוא ראה זאת לא כפעילות דתית אלא כעזרה חברתית.

"עד אז לא ידענו כלל מה הביא את הרב גוטניק לבקר בטסמניה. יום אחד אירע, שהבנות של שתי המשפחות, הבת שלנו והבת של הרב גוטניק, נפגשו ושוחחו ביניהן. בין השאר בתי סיפרה לה, שקודם לכן גרנו בטסמניה. בתו של הרב גוטניק התפעלה מאוד מזה, ואמרה שיש לה סיפור מדהים בקשר לטסמניה.

"היא סיפרה, שלפני שנים מספר, קיבל אביה מכתב מהרבי מליובאוויטש, בו עורר הרבי על כך שמרוב עיסוקם של הרבנים עם בני קהילתם, צרכי היהודים בעיירות הקטנות נזנחים והיה מן הראוי שהרבנים ישימו על ליבם לעזור גם לקהילות אלה. במכתב לאבי, ציין הרבי את טסמניה, והעיר שהיה מן הראוי לבקר שם. הרב גוטניק, שהוא חסיד של הרבי, מילא מיד אחרי ההוראה ונסע לטסמניה. כך הוא הגיע לבית־הכנסת של קהילה קטנה ונידחת, ושם פגש משפחה שחיפשה יהדות ובהמשך הדרך חזרו בתשובה."

כך נודע למשפחת הסופר מה הייתה הסיבה שהרב גוטניק הופיע אצלם יום אחד.

במשך הזמן, בני הזוג הסופר התקרבו מאוד לרבי, ועסקו רבות בקירוב יהודים אחרים. מיכאל היה פרופסור גדול, ואשתו הייתה מומחית בפסיכולוגיה. הם עסקו והצליחו בקירוב סטודנטים רבים. הם סיפרו לי, שפעם אחת, באחד הכינוסים שערכו, שאלו כמה סטודנטים מה תפקידו של הרבי? והם ענו: "רבי, זה יהודי כזה, שכאשר יהודי נאנח בקצה העולם, הוא מנסה לעזור לו..." ובהקשר זה היו מספרים כיצד בהמשך לתפילות שלהם, הם פגשו ברב גוטניק, שליחו של הרבי.

כמדומה, עיקרו של סיפור זה הוא לא ה'מופת' והרוח־הקודש שבעניין, אלא העובדה שהרבי הרגיש את החסר להם. יושב יהודי במרחק אלפי קילומטרים ומרגיש את הצימאון הרוחני, את המצוקה הקשה, של יהודים שמעולם לא שמעו עליו, וכמעט ואינם יודעים שום דבר על יהדותם.

זהו עניינם של ראשי־אלפיי־ישראל. מלבד זאת שדרגת נשמתם נעלית יותר והם מרגישים את ענייני האלוקות כפי שזה בעולם האצילות, הקב"ה עשה אותם רועי ישראל. הם הרועים של עם ישראל, ודבר זה הוא כל מהותם. נשמתם היא "כללית" - עניינה הוא להיות ה"ראש" וה"מרכז" של האיברים הפרטיים. הם מרגישים את מה שחסר לאיברים ומשפיעים להם את חיותם.

דבר זה בא לידי ביטוי גם בתפילתם של רועי ישראל עבור צאן מרעיתם. צדיקי הדורות מרגישים את כאבם של צאן מרעיתם, ובמיוחד את מקושריהם,

לפועל, הוא התחיל לשמש כחזן וכקורא, ולאט לאט הוא ואשתו נכנסו קצת יותר אל הנושא. הם התערו בקהילה ותוך כדי כך החלו לעלות במוחם מחשבות בקשר לעתיד הילדים מול סכנת ההתבוללות. הם הגיעו למסקנה, שבכדי למנוע מהם התבוללות כדאי לשמור קצת מצוות, דבר שיכדיל את הילדים מן הגויים. אך מאחר שלא היו בסביבתם יהודים שומרי מצוות ולא ידעו איך עושים זאת, התחילו לקיים את המצוות המוכרות בכוחות עצמם - הדלקת נרות שבת, קידוש, שמירת שבת במידה מינימאלית ושמירת כשרות לפי המידע הדל שהיה בידם.

וכך סיפר מיכאל: "מהר מאוד השמירה המינימאלית על המצוות לא סיפקה אותנו. רצינו לדעת יותר, להבין יותר את משמעות המצוות ואיך מקיימים אותן, ובכלל - ללמוד קצת יותר על יהדות. אולם אז מצאנו עצמנו נבוכים: אנו רוצים ללמוד, גם עבורנו, וגם בכדי לענות על דרישות שעלו מצד הקהילה, אבל לא היה ממי ללמוד. בכל האזור לא היה למי לפנות בנושאים אלה, ומלבד קיצור־שולחן־ערוך ותהילים לא היו עוד ספרים. זו הייתה מצוקה נוראה. רצון חזק ללמוד ולהעמיק, מבלי יכולת לעשות זאת בפועל.

"העם־ארצות הייתה כל־כך גדולה, שפעם התפלל בבית־הכנסת יהודי שידע קצת יותר מאיתנו, והוא העיר לנו, שבתפילת ערבית אין עושים חזרת הש"ץ..."

וכך סיפרה גב' הסופר: "יום אחד, פשוט התפללתי לה' ואמרתי תהילים מעומק ליבי ופניתי אל הקב"ה במחשבת: 'ריבונו של עולם, ברצוננו לשמור את התורה שלך, אבל אנו לא יודעים איך. אנא תעזור לנו'."

"כמה ימים אחר־כך" - סיפר מיכאל - "הופיע בבית־הכנסת יהודי עטור בזקן ולבוש כרב. ניגשתי אליו בשמחה רבה, ושאלתי אותו שאלות רבות וביררתי דברים רבים שרציתי לברר. אחר־כך גם הזמנתי אותו לביתי, ובבית הוא ענה בסבלנות לכל שאלותינו הרבות, והדריך אותנו בשמירת המצוות אותן שמרנו. "ליהודי הזה קראו הרב חיים גוטניק, הרב של קהילת חב"ד במלבורן. עם הזמן, הקשר בינינו התהדק, ולאט לאט התחלנו לשמור יותר ויותר מצוות, ובאופן הראוי על־פי השולחן ערוך, והתקרבו יותר ויותר לדרך התורה. בהמשך, עברנו לגור באוסטרליה, והכל נעשה קל יותר ופשוט יותר. הפכנו להיות חלק מקהילה דתית ממש.

חלק ב

מדוע ההתקשרות לצדיק היא יסוד בחסידות?

עלידי הדביקות בצדיקים ובתלמידי־חכמים, יהודי נדבק "בשכינה ממש", ועלידי כך ענייני האלוקות הנעלים ("שכינה") מאירים ומתגלים בו.

הטעם לכך הוא, מפני שהראש הוא מקום משכן החיות. הראש הוא 'כלי' להרגיש עניינים נעלים ודקים בחיות הנפשית הבאה מהאב. וכך גם בנמשל: מוח הבן, צדיקי הדורות שיש להם "נשמה דאצילות", מרגישים ומכירים במציאות האלוקות באופן אחר לגמרי מכפי שזה בנשמות הנמוכות יותר. ועלידי דביקות הנשמות הנמוכות בצדיקים, הם עצמם נעשים גם־כן דבוקים "בשכינה ממש", וענייני האלוקות הנעלים מאירים יותר במוחם, וחודרים יותר אל ליבם.

"כחץ ירה בקרבי אור ותוקף אמונה"

ידוע, שאחד היסודות העיקריים בחסידות הוא העניין של אחדות ה'. לפני גילוי החסידות, ההבנה במושג אחדות ה' הייתה, שאין שום דבר שולט חוץ מהקב"ה. הוא השליט היחיד. אך הבעש"ט פירש: לא רק שאין שום שליט מלבדו, אלא אף אין שום מציאות חוץ ממנו.

בעניין אחדות ה' עצמו, ישנן כמה וכמה דרגות, ובדרך כלל נחלקות לשתיים: "יחודא תתאה" ו"יחודא עילאה". הדברים נתבארו באריכות בספר התניא, אך נחזור על נקודת הדברים בקצרה. יש

שהאלוקות תאיר במציאות האדם

**הדברים מובנים. אבל איך כל זה קשור לכללות
עבודת ה' על־פי דרך החסידות?**

החסידות באה לגלות בעולם את ענייני האלוקות שלמעלה לגמרי מהעולם. דבר זה מתבטא בתחומים רבים, והדוגמאות העיקריות לכך הן – השגת עניין אחדות ה', ההכרה במהותו האמיתית של כל יהודי, והכרה והרגשה באלוקות שבתורה ובמצוות שניתנו לבני־ישראל במתן־תורה. בכדי שעניינים נעלים אלה יתקבלו בפנימיות האדם, הוא צריך נתינת כוח מיוחדת על זה מצדיקי הדורות, רועי ישראל שברור.

כדי שענייני האלוקות יאירו במציאות האדם, צריך שיהיה לו קשר מיוחד לאלוקות. דבר זה נעשה על־ידי הדביקות בתלמידי חכמים. ועניין זה מבואר בהמשך הדברים בתניא (פרק ב) שם: לאחר הסברת הקשר של כל נשמות ישראל עם השורש, האבא, באמצעות הראש, ראשי־אלפי־ישראל, והבאת המשל מהקשר של הבן עם האבא, מציין אדמו"ר הזקן נקודתיים, ולאחריהן הוא מוסיף עוד עניין – "בזה יובן מאמר רז"ל על פסוק ולדבקה בו, שכל הדבק בתלמידי חכמים מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק בשכינה ממש". ומוסיף ומבאר ש"עלידי דביקה בתלמידי־חכמים, קשורות נפש רוח ונשמה של עמי־הארץ ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שבחכמה עילאה שהוא ית' וחכמתו אחד". כלומר,

הרבה יותר חזק והרבה יותר בעומק. וכך גם בנמשל: "הראש" מבין ומרגיש הרבה יותר את הבעיה ואת החיסרון שיש ב"איברים", ותיקון הבעיה נוגע לו יותר. זהו עומק דברי החתם־סופר "טוב יותר שיכנס הראש משיכנס הרגל".

דרך־אגב, יש סיפור מעניין אודות אדמו"ר מוהרש"ב ואחיו הרז"א (רבי זלמן אהרן), שבהיותם ילדים קטנים שיחקו ביניהם, והמשחק היה – רבי וחסיד. הרז"א היה הרבי ואדמו"ר מוהרש"ב היה החסיד. ה"חסיד", הרבי הרש"ב, נכנס ל"יחידות" אל "הרבי", אל אחיו הרז"א, כדרך החסידים, וביקש תיקון על כך שאכל אגוזים בשבת ולא ידע ממה שכתב רבינו הזקן בסידורו להיזהר מאכילת אגוזים בשבת מחשש שמא יבוא לידי איסור בורר. "הרבי" השיב לו שיתפלל מתוך הסידור וזה יהיה התיקון עבורו...

אמר לו הרבי הרש"ב: "אתה לא רבי! אפילו לא נאנחת לפני שנתת לי דרך תיקון..." הרבי הרש"ב הרגיש כבר בילדותו, "בוצין בוצין מקטפיה ידיע", שהמושג "רבי" מבטא קשר נפשי עמוק לצאן מרעיתו. עצה ותיקון שהרבי נותן, כמו גם ברכה ותפילה שלו עבור המקושרים אליו, נובעים מתוך הרגשת הצער של הזולת כאילו זה צערו שלו.

הרבי הרבה לבקר על ציונו של אדמו"ר מוהריי"צ ועמד שם שעות רבות כשהוא קורא את אלפי פדיונות הנפש והבקשות שהופנו אליו, ומעתיר בתפילה עבור עמך בית ישראל. המשפט "אזכיר על הציון" היה שגור ביותר במענותיו.

ואזי גם תפילתם היא באופן אחר. וכדברי החתם־סופר שהובאו לעיל, שכאשר יהודי פונה ליהודי חבירו שיתפלל עבורו, אין זה כפניה למישהו אחר, שהרי כל ישראל הם כגוף אחד ונפש אחת. יתירה מזו, "המתפלל על חברו צריך שיחלה עצמו עליו", הוא צריך להרגיש כאילו הוא עצמו גם כן חולה. לא מספיקה העובדה שמצד פנימיות הנפש אכן כל ישראל הם גוף אחד, אלא צריך שהמתפלל גם ירגיש את זה בגלוי. הוא צריך להרגיש את צרתו של חבירו, ואזי "כיון ששניהם בצער" אזי תפילת "הראש" תועיל יותר עבור החולה. כאשר מדובר על שני חברים, ככל שתהיה אהבת האחד לשני חזקה, הרי סוף־סוף מדובר על שני אנשים שונים והאהבה לזולת היא כמו דבר חיצוני, ואינה כמו האהבה הטבעית של האדם לעצמו. מה־שאינ־כן כאשר מדובר על רועי ישראל, הקב"ה ברא אותם באופן כזה שהצער והחיסרון של צאן מרעיתם הוא כמו הצער שלהם ממש, ועוד יותר מכפי שהאדם עצמו מצטער, וזו גם אחת הסיבות שתפילתם מועילה יותר.

ה"אנחה" החסרה

מה פירוש "עוד יותר". כיצד זה ייתכן?
ההסבר הוא פשוט: כאשר כואב לרגל, מי מרגיש את הכאב, הרגל או הראש? הראש מרגיש את הכאב

עניין אחד באחדות, שאומר שהעולם אינו מציאות לעצמו, כיוון שמתהווה כל רגע מהקב"ה. בכל רגע הקב"ה אומר "יהי אור" ואזי נעשה אור, "יהי רקיע" ועל-ידי כך נעשה רקיע. ואם לרגע אחד יפסיק לומר זאת, הכול יחזור להיות אין ואפס. ונמצא, שכל מציאות הדבר אינה מציאות עצמאית, אלא הוא אך ורק הדבר ה' שמהווה אותו.

אבל אף-על-פי-כן, בדרגה זו לעולם יש איזשהו ערך. סוף-כל-סוף, פעולת ההתהוות, שהקב"ה מהווה את העולם בכל רגע ורגע - מבטאת תוכן ועילוי מסוים. היא לא מציאות עצמאית, אבל יש לה ערך עצמי. היא מבטאת משהו.

על כך מבארים, שכל ביטול זה הוא רק "יחודא תתאה", ואמנם יש ביטול עמוק יותר - "יחודא עילאה". כל ההתהוות היא מבחינת העשרה מאמרות, שהם דרגת האלוקות שלאחר הצמצום, לאחר שהקב"ה השפיל עצמו להיות מקור להתהוות הנבראים; אולם לגבי הקב"ה עצמו - "כולא קמיה כלא חשיב". וכדברי חז"ל, "במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו" - הגדולה שלו, "הגדולה זה מעשה בראשית", היא ענוה והשפלה לגביו. הוא עצמו מרומם לגמרי מכל העניין, וכל נושא התהוות העולמות חסר חשיבות וערך לגביו.

בפרטיות יותר, בכל אחת משתי דרגות אלו יש פרטים ודרגות רבות, אך הצד השווה בכולן הוא שהאדם בטל במציאות ביחס לקב"ה וכל עניינו הוא להשלים רצון קונו. זה כל תוכן חייו.

לגרום שאדם יסתכל כך על העולם ויסתכל כך על עצמו - זה דבר קשה. לא סתם קשה, זה כמעט מן הנמנע.

כאשר אדם לומד ספרי מוסר באופן רציני, ומתחיל להבין שיש לו חסרונות - גאוה, כעס וכו', על-אף שתיקון דברים אלה דורש יגיעה גדולה, מכל מקום לא אומרים לו בזה שהוא עצמו, בעצם מהותו, בעייתו. להפך: האדם עצמו בסדר, אלא שיש פרטים, מידות מסוימות, שצריכים תיקון. אבל הכרה כזו שתוכנה הוא: האמת שלך היא לא "אתה", הרגשת ה"יש" הטבעית של האדם כאדם, אלא רק מה שהקב"ה מהווה אותו וזו כל המציאות - זה מאוד לא מתקבל. עד כמה שיסבירו עם משלים והסברים, זה לא "נדבק" בשכל הטבעי, ובוודאי שלא בהרגשה הבסיסית של האדם.

בכדי שאצל יהודי יורגש עניין של "אין עוד מלבדו", שתורגש בו האמת, ובנוגע לפועל ממש - שיהיה מסור לגמרי לקב"ה וכל עניינו יהיה רק דבר אחד: להשלים את רצון הקב"ה - צריך להאיר באדם האור האלוקי כפי שהוא למעלה מהבריאה. האדם מצד עצמו לא יכול להגיע לזה. הנבראים יכולים להשיג רק את הדברים שבערכם. נשמה של עולם העשיה יכולה להשיג את המושגים האלוקיים כפי שהם בבחינת צמצום בעולם זה; נשמה שברדרגת עולם היצירה יכולה להשיג את ענייני האלוקות שברדרגת היצירה וכן נשמות דבריה. אבל כל זה הוא השגת הדברים כפי שהם בצביון של נבראים, כל עולם לפי דרגתו. אבל בכדי שהאמת האלוקית עצמה תורגש, שהביטול עצמו יחדור בלב האדם - זה יכול להיות רק על-ידי הדביקות בתלמיד-חכמים, ראשי בני-ישראל בדור.

אצל הצדיקים מורגש הביטול העצום כפי שהוא בעולם האצילות, וכמבואר בתניא פרק לט וז"ל: "עולם האצילות שהוא למעלה מהשכל וההשגה וההבנה לשכל נברא... אי-אפשר לשכלים נבראים לקבל מהן ולכן לית מחשבתא דילהון תפיסא שם כלל, לכן הוא מדור לצדיקים הגדולים... (ש) עבודתם... בבחינת מרכבה ממש לאין-סוף ב"ה וליבטל אליו במציאות ולהכלל באורו ית' הם וכל אשר להם על-ידי קיום התורה והמצוות, על-דרך שאמרו האבות הן הן המרכבה והיינו לפי שכל ימיהם היתה זאת עבודתם". ועל-ידי הקשר אליהם, מתווסף בהרגשת ו"הנחת" הדברים במוח ובלב, וההתמסרות לקב"ה, לאמת של "אין עוד מלבדו", היא באופן אחר לגמרי.

באחד ממכתביו, כותב ר' אייזיק מהומיל, מגדולי חסידי אדמו"ר הזקן, לחבירו תיאור כיצד התייגע להחדיר בעצמו את ההרגשה של אחדות ה', ועד כמה התחנן על כך אצל אדמו"ר הזקן, עד שבהזדמנות, בעת דיבור הרבי בעניין זה, הרגיש כיצד הדברים חודרים אל ליבו, וזה לשונו במכתב: "כל החסידים, ובפרט תלמידי אדמו"ר נ"ע, יש להם האמונה, ומורגשת היא על פי רוב בשמונה עשרה. דהיינו, שאחר כל ההתבוננות הטובה שבפסוקי דזמרה ובקריאת שמע ביחודא עילאה וביחודא תתאה - לאחר זה נעשה מורגש שהכול הוא אלוקות. והחושך של קליפת נוגה עומד ממרחק וחש כיצד העולם הוא עולם, ויחד עם זה לא נוגע כלל ולא מבלבל כלל את האמונה.

"...ואני הכותב הקאתי חלב שינקתי ממעי אמי על אמונה זו, שבחינת הקטנות הנ"ל נטע אדמו"ר

נ"ע בקרבי בתורה (על-הפסוק) "ואפו [עשר נשים] לחמכם בתנור אחד". והתחילה לצמוח ולהתגדל על ידי בנו אדמו"ר הרב שי'. ורק שהיו עיני טרוטות ולא יכולתי לחזקה היטב, והייתי חפץ לשמוע באר היטב בפירוש דווקא, ועל זה הרבתי בצעטליך ובשאלות ובקשות. ואדמו"ר רחה אותי כמה וכמה פעמים, וקבלתי צער ועינוי גדול, עד שפעם אחת הצליח צעטיל שלי, ותיכף הבטיח להגיד לי חסידות ביחידות. אחר כך נעשה שהיו שם עשרה אנשים ובתוכם רי"ח מדרויא. ומה לי להאריך מענייני התורה שאמר אז. בקיצור: עמדתי מרעיד ולא ידעתי אם הוא יום אם לילה. ואחר כלותו לדבר כחץ ירה בקרבי אור ותוקף אמונה הנ"ל - עד שנתעורר אז אצלי חפץ לילך לצעוק ברחובות כל זה... חי' וחי נפשי שאינני מגום אפילו דיבור אחד בזה" (ליקוטים שבסוף ספרו חנה אריאל).

לפי זה, עניין ההתקשרות נוגע לעבודתם הנעלית של יהודים המתבוננים בעניין אחדות ה' ובדרגות הביטול הנעלות. אך מקובל בחב"ד, שעניין ההתקשרות שייך לכל אדם, גם אנשים פשוטים שאינם עוסקים בהשגת דרגות גבוהות בעניין "אין עוד מלבדו". לכאורה מה זה שייך אליהם?

אמנם השגת עניין אחדות ה' דורשת יגיעה גדולה, ובכדי להרגיש אמת זו בלב כראוי יש צורך בעבודת המוח ובלב רחב של יהודים בעלי דרגה. אבל אף-על-פי-כן, עניינים אלו שייכים לכל יהודי בכל דרגה בה הוא נמצא. גם אם הוא לא מצליח להחדיר אמת זו לגמרי אל תוך הלב, עצם הלימוד משפיע על השאיפות של האדם, ועל אופן הנהגתו. הידיעה שכל מציאות הבריאה מתהווה בכל רגע בשביל ישראל והתורה, נותנת לאדם הסתכלות אחרת על כל מה שנעשה מסביבו. הוא מכיר בכך שכל פרט הוא בהשגחה פרטית, והמהות הפנימית של כל דבר היא הכוח האלוקי המהווה, ודבר זה נותן לאדם כוחות להתמודדות עם הקשיים בעבודת ה'. זה גם משנה את כל השאיפות של האדם. עצם הידיעה וההבנה הנכונה, מה טוב ומה רע, שביטול זה קדושה וישות זו 'קליפה', אף אם היא לא חודרת אל הלב לגמרי ומשנה את כל חיי האדם - הרי מוחו שואף להיות בהתאם לאמת זו, וידיעה ושאיפה זו מגבילות את ההתפשטות של הישות העצמית והמידות של הנפש-הבהמית והערת המערכת - הרב יואל כהן שליט"א, עומד על נקודה זו באריכות רבה בהקדמה לספרו "המועדים בחסידות".

מעלתן של ישראל

הזכרתם קודם גם את ההסתכלות השונה שנותנים תורת החסידות ומורי החסידות בנוגע למהותם של בני-ישראל והרגשת מעלתן האלוקית של התורה והמצוות. אפשר לפרט קצת יותר נקודה זו?

יסוד הדברים נעוץ בהבדל המהותי בין נשמות ישראל לשאר הנבראים, כפי שהוא מבואר הדק היטב בתורת החסידות. נקודת הדברים היא: כל הנבראים נבראו מהדיבור האלוקי, עשרה מאמרות. הקב"ה אמר "יהי אור" ונעשה אור, "יהי רקיע" ונעשה רקיע. אך על הנשמות כתוב "ויפח באפיו נשמת חיים". ומבואר בתניא, על-יסוד דברי הזוהר, שהבדל זה מבטא את מעלתן הגדולה של נשמות ישראל: כאשר אדם מדבר, ההבל היוצא מפיו הוא חיצוני. לכן הוא יכול לדבר משך זמן בלי להתעייף. מה-שאיין-כן כאשר הוא נופח הוא מתייגע. ההבל שבא בנפיחה הוא "מתוכיותו ומפנימיותו". וכך גם למעלה, הדיבור הוא בחינה חיצונית באלוקות, ואילו עניין הנפיחה מבטא דרגה פנימית באלוקות. ומבחינה פנימית ונעלית זו נמשכו נשמות ישראל. באחת ההתוועדויות הרבי עמד על הבדל מהותי נוסף בין הדיבור לנפיחה, המבטא עומק נוסף ומיוחד במהותם של ישראל. מהדיבור "יהי רקיע" מתהווה רקיע. הדיבור גזור שתתהווה מציאות חדשה של רקיע, אבל אין זה שהדיבור עצמו נעשה רקיע; מה-שאיין-כן בעניין ה"ויפח", ההבל שנפח לא בורא משהו אחר, אלא הוא עצמו נעשה הנשמה של היהודי.

כלומר, מלבד זאת שמקור הנשמה הוא בבחינה עמוקה הרבה יותר באלוקות ממקור שאר כל הנבראים, הרי שבחינה זו עצמה הופכת להיות המהות של הנשמה כפי שהיא ב"אפיו", בגוף. זו המהות של כל יהודי, גם הנשמות הנמוכות ביותר. כל יהודי אומר "ואתה נפחת בי". התוכיות והפנימיות של החיות האלוקית היא המהות שלו. אלא שבנשמות הנמוכות זה בא ב"לבוש" של בריאה, יצירה, או עשיה, אבל מצד המהות - לכל יהודי יש בתוכו מהות שלמעלה מהשכל, למעלה מכל הגבלות, חלק אלוהי.

אגב, נקודה זו היא היסוד שמדגישה תורת החסידות בעניין "אהבת לרעך כמוך". כאשר יהודי מכיר ומרגיש בכך שמהות החיים שלו ושל חבירו

היהודי היא היותם חלק אלוהי ממעל – אזי תיתכן אהבה אמיתית ביניהם.

מהי "אמונה"?

ה"חלק אלוהי ממעל" בא לידי ביטוי בעניינים שונים, אך כעת נתעכב על נקודה כללית בזה: האמונה העל-שכלית שבכל יהודי.

הגמרא מתארת את בני-ישראל כ"מאמינים בני מאמינים". האמונה היא כוח נשמתי חזק הרבה יותר מהבנת השכל. יש הסבורים שאמונה היא ביטוי לחולשה. אדם שאינו מסוגל לחשוב, להבין ולהוכיח את אמיתות הדבר בהוכחות מוצדקות ומבוססות, זקוק לאמונה – "פתי יאמין לכל דבר". לפי גישה זו, אותם שמבינים את האמת האלוהית בשכלם, ויש להם הוכחות שכליות לכך שיש בורא לעולם, כמבואר ב"מורה נבוכים" וב"אמונות ודעות" (לדוגמה), ידיעתם את הבורא היא עמוקה וודאית הרבה יותר ממי שלא למד בספרים אלו ואין לו הוכחות שכליות לכך. אצלו הידיעה במציאות הבורא אינה אלא מפני שכך הוא קיבל מהוריו ומחנכיו, ולכן אמונתו חלשה יותר. אבל לפי תורת החסידות שגילה מורנו הבעש"ט, האמת היא בדיוק להפך: אין דבר חזק וודאי יותר מהאמונה התמימה והפשוטה של היהודי הנובעת מפנימיות נשמתו.

במאמרי חסידות משווים את האמונה בה' לראיית העיניים. שורש האמונה הוא בנשמה האלוהית ה"רואה" את הקב"ה ומרגישה אותו. וראיה זו היא היסוד לכך שבתודעתו של היהודי מונח בפשטות שיש אלוהי בורא העולם. לכן, לא רק שהיהודי אינו זקוק להוכחות על מציאות הבורא, אלא אפילו אם יביאו לו הוכחות הסותרות את האמונה, כביכול, הוא לא יקבל אותן ולא יתרשם מהן כלל. ובדוגמת ההבדל בין שמיעה לראיה:

כאשר אדם שומע או מבין משהו, ייתכן ששאלה חזקה על העניין תערער את ודאותו ואמיתותו; אולם כאשר הוא ראה משהו בעיניו – הקושיא הגדולה ביותר לא תערער כלל את ודאותו המוחלטת במה שראה. ואם ישאלוהו: איך אתה יכול להגיד כך וכך, הרי מביאים לך ראיה שהיא אחרת? התשובה תהיה: "אני בעצמי ראיתי!". הראיה נחקקת באדם בעצמו, הרבה יותר פנימה בנפש מהדרגה בה נתפסת הבנתו. ובפשטות, ראיה זו הוודאות הכי גדולה. אך הרבי אומר שבעומק העניין, האמונה של יהודי בקב"ה היא הרבה יותר חזקה וודאית מאשר ראיה. ראיה היא גם כן ידיעה שבאה לאדם על-ידי שהוא רואה דבר הנוסף על מציאותו. במשך כמה שנים

הוא לא ידע את הדבר, וכעת על-ידי הראיה המידע הנוסף אל מציאותו. אם כן, גם ראיה זה לא העצם ממש. כאשר מדברים על דברים חיצוניים הנקנים בנפש, אזי ראיה נחקקת באדם עצמו. אבל זה הכול ביחס למה שמגיע מבחוץ. מה-שאין-כן את עצם קיומו של האדם, הוא אינו צריך להוכיח על-פי שכל, וגם לא צריך להסתכל על עצמו כדי לדעת שהוא קיים... הוא זה הוא, כי זו העצמיות שלו.

וכך גם האמונה של הנשמה האלוהית בקב"ה. האמונה של יהודי באלוהות אינה מיוסדת על הבנה והוכחות. היא גם אינה נובעת מכך שהוא "רואה" את מציאות האלוהות; זה הרבה יותר. החלק אלוהי ממעל הוא המהות שלו. אלא שהאמונה יכולה להיות בהעלם, ועד כדי כך שלפעמים יש מצב שיהודי חושב שהוא לא מאמין. אך כאשר מתעוררת בו, על-ידי סיבות שונות, נקודת היהדות שבו – אזי ההתעוררות היא בנקודה העצמית של הנשמה הקשורה עם הקב"ה בלי כל הגבלות, ואמונה זו הופכת להיות המהות שלו.

רואים את זה בהרבה מקרים אצל אנשים פרטיים, אך לפעמים רואים זאת גם בכללות עם ישראל. ברור שלנו ראו ביטוי חזק מאוד לכך אחרי מלחמת ששת הימים. אנשים שהחזיקו את עצמם לאפיקורסים, פרצו בהתלהבות לא רגילה עם הגיע הבשורה על שחרור הכותל המערבי. בימים הראשונים המשטרה אסרה ללכת לכותל מחשש למוקשים, ובכל זאת המונים רצו לכותל. אחרי כמה שבועות או חודשים, התחילו להסביר כל מיני הסברים כביכול לתופעה המוזרה – עתירות, היסטוריה, סמלים לאומיים וכו', כל מיני שטויות. בשביל עתירות אדם לא הולך כשיש חשש למוקשים. ההסבר האמיתי לכך הוא – הייתה איזו סיבה שעוררה את המהות הפנימית שלהם ולכן הם לא היו רגועים. חז"ל אומרים שלעולם לא וזה שכינה מהכותל המערבי; לכן הידיעה על שחרור הכותל נגעה בנקודה הפנימית של בני-ישראל, כאשר יש כאלה שאפילו אינם יודעים מדוע הם מתרגשים. יהודי שהחזיק עצמו כל העת ל"כנעני", שכח לרגע שהוא "כנעני" ורץ לראות את הכותל.

זו הייתה הזדמנות מיוחדת ליהודים הדתיים להתעסק ולהסביר ל"כנעני" למה הוא רץ, לנצל את ההתעוררות הפנימית ולהפנות אותה כלפי התחזקות בקיום המצוות.

דרך אגב, כמה ימים לפני המלחמה, הרבי הכריז על "מבצע תפילין", כאשר במשך הזמן אחר-כך

התווספו עוד "מבצעים". היו חוגים שלעגו לזה: תופסים יהודי שלא יודע מה זה תפילין בכלל ומניחים לו תפילין על היד והראש... תחילה צריך להסביר לו שיש אלוהי בעולם, ושהוא נתן לנו את התורה; אחר-כך להסביר לו שהפירוש "זהו לטטפת בין עיניך" הוא לא כמו שהקראים מפרשים אלא כפי שנתפרש בתורה-שבעל-פה; ורק כשיבין ויכיר שיש בורא עולם ונותן המצוות, ומהי מהותה של מצוות תפילין, אזי יש מקום לבקש ממנו להניח.

הטענה הזאת הייתה צודקת אם היה מדובר באנשים סתם, לא ביהודים. הקשר של אינם יהודים עם הבורא הוא רק על-ידי השכל. השכל מוכיח את מציאות הבורא; אבל הבורא עצמו אינו מתגלה בהוכחות. אדם שנמצא בבית, ברור לו שהבית נבנה על-ידי בנאי, שהרי הבית לא נעשה מעצמו. אבל סוף-סוף הוא אף פעם לא ראה את הבנאי. הבנאי אינו נמצא אצלו בגילוי, אלא שיש לו הוכחות שהוא קיים.

אצל יהודי הקשר עם הקב"ה הוא משהו אחר. בעומק הלב יש לו הכרה פנימית במציאות הקב"ה וזו כל מהות חייו. נקודה פנימית זו, ה"נר הוי" נשמת אדם", אינה מתעוררת על-ידי ויכוח ולא על-ידי פילוסופיה; זה מתעורר על-ידי עניין אלוהי.

וכאן אנו באים להסתכלות שמגלה תורת החסידות על התורה והמצוות: עיקרן של המצוות הוא היותן רצון עצמי המאוחד לגמרי עם הקב"ה. כמו-כן עיקרה של התורה הוא היותה חכמה אלוהית, "אורייתא וקוב"ה כולא חד". נקודה זו חוזרת ונשנית פעם אחר פעם בתורת החסידות, והיא מבוארת ומוסברת מכל צד ומכל פינה. וזהו היסוד לעניין המבצעים שיסד הרבי: הכוח לעורר את ה"נר הוי" נשמת אדם", הוא על-ידי ה"נר מצווה ותורה אור". על-ידי כך מתגלה האמונה הפנימית שקיימת בתוכו. ודאי שצריך גם ללמוד ולהבין, אבל היסוד הוא לגלות את האמונה שלמעלה מהשכל.

ונמצא, שמהותו של כל יהודי היא היותו חלק אלוהי ממעל. דבר זה נוגע לכל יהודי, הן יהודי עובד ה' ולומד תורה בדרגה נעלית, והן יהודי פשוט שבפשוטים. המהות העצמית של שניהם היא – היותם חלק אלוהי ממעל. זה תוכן חייהם. אלא שייתכן שנקודה פנימית זו אינה בגלוי. בכדי לגלות ולעורר נקודה זו, צריך לעניין אלוהי שיעורר זאת.

דבר זה ודאי נעשה על-ידי קיום המצוות, אך ייתכן שיהודי יתפוס גם אותן כדבר השייך למסגרת הבריאה. אך ככל שקשורים יותר לצדיקי הדור, ל"נשמות דאצילות" המאירות כאן למטה, האמונה מאירה יותר, מרגישים יותר את האלוהות שבמצוות, וכוח מסירות הנפש על קיומן גם הוא מאיר ומתגלה יותר.

לראות את הנקודה הפנימית

לאורך ההיסטוריה, ניתן להבחין שכלל היהודים היו קשורים יותר לצדיקי הדור האמיתיים, ענייני האמונה, הביטול ומסירות הנפש האירו בהם יותר.

ברורנו, שזכינו לאורו הגדול של הרבי זי"ע, רואים בפועל איך אלפים ורבבות מ ישראל, התקרבו ליהדות וגילו את האמונה שבהם בהשפעתו העצומה. אצל הרבה מהם זה התחיל על-ידי קיום מצווה מעשית כמו מצוות תפילין וכיו"ב, ולאט לאט, במשך הזמן רבים רבים נעשו יהודים שומרי תורה ומצוות במלואם; יש רבים אחרים שלא נעשו שומרי תורה לגמרי, אבל אף-על-פי-כן הם נעשו קרובים ליהדות הרבה יותר מכפי שהיו קודם; יש סיפורים רבים על יהודים שניצלו מנישואי תערובת בעקבות זאת שבחור כלשהו "נדנר" להם להניח תפילין; ויש כאלה שקיום מצווה באופן חרדי-פעמי, קירב אותם באופן כללי ליהדות וגילה את האמונה שבהם. ועל-אף שאינם שומרים מצוות ממש, מכל מקום האמונה הנשמית כבר מאירה בהם.

לכאורה זה דבר קטן, אבל האמת היא שזה דבר עצום. המרחק בין אלה שנקראים "חילונים" לאלו שנקראים "דתיים" אינו גדול כמו המרחק בין אלה שאינם יודעים על יהדותם ובין אלו שהתקרבו ונרגש אצלם ה"יהודי" שבהם; הנשמה האלוהית שלהם. זה מתבטא אמנם בפרט קטן לכאורה, בשמירה על מצווה קלה, או בהשתתפות בתפילת שבת וכיו"ב – אבל זה ביטוי לגילוי הנשמה.

הרבי הרגיש וראה את הנקודה האלוהית שבכל יהודי, והדריך ועורר את תלמידיו, ויהודים אחרים מכל העדות והחוגים, לצאת החוצה ולגלות את האמונה שבכל יהודי בכל מקום בעולם באמצעות המצוות המעשיות, המצוות האלוהיות.

לאהוב כל יהודי אהבה עצמית

הזכרתם קודם, שהעיקרון שמבארת תורת החסידות שיהודי הוא חלק אלוהי ממעל, הוא היסוד להרגשת החסידות בעניין אהבת ישראל. אפשר להסביר יותר את העניין? ומדוע גם נקודה זו קשורה להתקשרות לצדיקי הדורות?

ידוע, שלפי תורת החסידות שגילה מורנו הבעש"ט, כללות העניין של "ואהבת לרעך כמוך" מקבל עומק וחשיבות מיוחדים. בחסידות שמים דגש חזק על התיבה "ואהבת לרעך כמוך". האהבה ליהודי אחר צריכה להיות כמו שאתה אוהב את עצמך - "כמוך" ממש. ההבדל בין אהבה של האדם לזולתו לאהבת עצמו, הוא לא כמותי בלבד, שאת עצמו האדם אוהב בחזק ובעומק יותר מאהבתו לזולתו, אלא זה סוג אחר של אהבה.

האדם והזולת הם שני אנשים שונים ונפרדים, אלא שכאשר ראובן יודע ומכיר במעלותיו של שמעון, הוא אוהב אותו. זו אהבה שקשורה למעלותיו של שמעון, לא לשמעון עצמו. לכן, אם מאיוושהי סיבה מעלותיו יתבטלו (או על-כל-פנים ראובן יחשוב שהן בטלו), האהבה תיפסק. מה-שאיין-כן אהבת האדם לעצמו אינה מפני שהוא מכיר במעלותיו, זו אהבה עצמית. אהבה ללא כל סיבה. הוא אוהב את עצמו כי זה הוא, לא בגלל סיבה כלשהי.

סוג אהבה זה, שאינו תלוי בשום סיבה, קיים גם באהבת האב לבנו והבן לאביו ובאהבת אחים זה לזה. אהבת האב לבנו אינה מצד מעלותיו של הבן, אלא מפני שהבן הוא חלק ממנו. זו אהבה נפשית.

ההבדל בין שני סוגי אהבות אלו אינו רק האם האהבה יכולה להתבטל או לא, אלא בעיקר במהות האהבה עצמה. כאשר ראובן אוהב את שמעון מפני מעלותיו - הוא לא קשור עם שמעון עצמו, הוא קשור ואוהב את מעלותיו. וכשם שכך הוא בנוגע לנאהב, על-דרך זה בנוגע לאוהב: עצם המהות של ראובן אינה קשורה בשמעון. השכל שלו הוא זה שדבק וקשור עם שמעון. שכלו והבנתו מחייבים, שכיוון שלשמעון יש מעלות מיוחדות צריך לאהוב אותו. ונמצא, שבאהבה זו הקשר הוא בין חיצוניות האוהב לחיצוניות הנאהב.

מה-שאיין-כן אהבת האב לבנו אינה למעלותיו של הבן; האב אוהב את הבן עצמו. ממילא מובן, שאהבתו אינה רק מצד השכל אלא זו אהבה נפשית

ועצמית. ועל-דרך זה גם באהבת האדם לעצמו - זו אהבה עצמית.

וזהו הרגשת התורה "ואהבת לרעך כמוך" - אהוב יהודי שני כמו שאתה אוהב את עצמך. הררישה היא לאהוב כל יהודי ללא סיבה כלשהי, אלא לאהבו בדיוק באותו האופן שאתה אוהב את עצמך.

כיצד ייתכן הדבר? איך אפשר לאהוב מישהו אחר כמו אהבת עצמו? אלא שעניין זה נובע מהבנת מהותם של ישראל: כאשר מבינים שכל ישראל הם גוף אחד, כיוון שכל נשמות ישראל מושרשות בקב"ה עצמו, ונקודה זו היא מהות חייהם של בני-ישראל - אזי האהבה לכל יהודי אינה לאדם אחר הנבדל מהאוהב, אלא זו אהבת עצמו.

אבל דבר זה קשה מאוד לקבלו ובמיוחד להרגישו. הגוף הגשמי והנפש הבהמית, בהם מלוכשת הנשמה האלוהית, מסתירים על המהות הפנימית של היהודי. הנטיה הטבעית של האדם היא לעסוק בצרכי גופו, ואפילו אם הוא חושב על רוחניותו - המחשבה היא על צרכי עצמו. מצד הטבע האנושי, יהודי אחר הוא בעדיפות שנייה, או אף פחות מכך. בכדי שתהיה אהבת-ישראל אמיתית, באופן של "כמוך" ממש, צריך להיות העניין של הגברת הנפש על הגוף. יהודי צריך להרגיש שעיקר חייו זה הדביקות באלוהות על-ידי התורה והמצוות, ולא חייו וצרכיו האישיים; מה-שאיין-כן "העושים גופם עיקר ונפשם טפלה - אי-אפשר להיות אהבה ואחורה אמיתית ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה" (תניא פרק לב).

במילים אחרות: אם המהות של ראובן היא היותו אדם פרטי הנקרא בשם ראובן, אזי שמעון הוא אדם אחר ואינו "כמוך" ממש; אולם אם כל מהותו של ראובן היא היותו יהודי, "חלק אלוהי ממעל" - אזי ראובן ושמעון הם אותה המהות וראובן יאהב את שמעון כמו את עצמו ממש, שהרי גם שמעון הוא חלק אלוהי ממעל בדיוק כמו ראובן.

הלימוד לבדו אינו מספיק

לפי דבריכם, תורת החסידות מאירה ומגלה את אחדות ה' שבבריאה, את המהות הנעלית של נשמה יהודית, ואת מעלתן של התורה והמצוות. מדוע אם-כן לא מספיק עצם לימוד החסידות? מהו הצורך הגדול בהתקשרות לצדיקים?

בשביל לגלות ובעיקר להשריש ולהחזיר ביהודי יסודות אלה, לא מספיק עצם לימוד החסידות. אכן

הלימוד משנה את ההשקפה וההסתכלות, אבל זה פועל על המוח וההבנה בלבד. זה לא יפעל שינוי מהותי ופנימי באדם. כדי שאדם יאמין וירגיש באמת שכל מציאות הבריאה בטלה לגמרי לקב"ה ואין לה שום חשיבות; שכל מציאותו האישית היא אך ורק "לשמש את קונו"; שכל מהות חייו של יהודי היא היותו חלק אלוהי ממעל, עד שגם גופו הגשמי אינו אלא ביטוי לבחירת עצמות איין-סוף בגוף של יהודי ולכן גם בגופו הגשמי ישנה נצחיות אלוהית; ובעיקר - להאמין שכל עניינים אלה יתגלו בפועל ממש בתכלית השלמות בימות המשיח ותחיית המתים, ואשר בכל פעולה של לימוד התורה וקיום המצוות אנו מתקרבים בצעד נוסף לקראת גילוי זה - לשם כך צריכים להיות קשורים לצדיקי הדורות ומאורי החסידות.

הם, בעבודתם הגדולה והמאירה, המחישו באופן מיוחד את עניינה של אהבת-ישראל אמיתית. אצלם נרגש וניכר בגלוי ממש ה"כמוך", האהבה ליהודי אחר כמו אהבת האדם לעצמו, עד שראו בגלוי שכל עניינם הוא לדאוג ולהשפיע לצאן מרעיתם; אצלם רואים בגלוי התבטלות גמורה לקב"ה, והתמסרות מוחלטת לקיום השליחות האלוהית לעשות לו ית' דירה בתחתונים; ובקרבם בוערת בלהט רב האמונה האמיתית בביאת המשיח.

כוונתכם לומר שהצדיקים, מורי החסידות, הם ה"דוגמה חיה" לכל מה שמלמדת תורת החסידות שהם מגלים?

זאת לא רק דוגמה חיה, זה הרבה יותר מזה. הם מביאים אלינו את עצם העניין.

אפשר להמחיש זאת באמצעות משל. ידוע נוהג הפריצים האכזריים בעבר, שכאשר הצטבר חוב של היהודי החוכר כלפי הפריץ, היו משליכים את כל משפחת החוכר לבור גדול בתחתית האדמה, שמלכד נקב קטן להעברת לחם ומים לקיום מינימאלי - לא היה לשוכני הבור כל קשר עם המציאות שבחוץ. והמשל אומר כך: אירע שכבוד מסוים התקבצו כמה וכמה משפחות, וכך חיו שנים רבות. במשך הזמן נולדו עוד ילדים וגדל כבר דור שני ואפילו דור שלישי ורביעי במעמקי האדמה. כולם היו רגילים לתופעה שפעם ביום נפתח פתח בתקרה, ולרגע אחד נעשה אור ונזרקים פנימה לחם ומים.

בני הדור הראשון העבירו לבניהם את המסורת שמחוץ לבור ישנו עולם גדול, עם הרבה אנשים, יש שם הרבה אור, שמש וירח, דומם צומח חי מדבר וכו'. בין הצאצאים הצעירים, התפתחו

הבדלים בגישה למסורת זו: חלקם טענו שכיוון שבכל יום נפתח פתח ממנו יורדים הלחם והמים ונעשה מעט אור, בהכרח שיש משהו חיצוני מחוץ למושגי הבור ותכולתו, הגורם לכך. חלקם טענו שכיוון שההורים והסבים נאמנים בכל דבריהם, אם-כן בוודאי שאינם משקרים. בהכרח שדבריהם אודות העולם הגדול נכונים. וחלקם התייחסו בספקנות לכל הרעיון.

יום אחד ירד לבור דרך הפתח אדם מן הישוב. כאשר יצא לו לשמוע את הדיון אודות העולם הגדול שבחוץ, וההוכחות לכאן ולכאן שהעלו בני הדור הרביעי של באי הבור, הוא פנה אליהם ואמר: איני מבין את הדיון הלזה, הרי בוודאי שיש עולם ענק בחוץ עם אור ושפע של דברים. החיים כאן הם צמצום עצום ביחס למציאות האמיתית שבחוץ.

מובן מאליו, שהתוקף שבדבריו, הפשטות, הרצינות והאמת שבטון דיבורו כמו גם הבעת פניו המראה על ודאות מוחלטת, ודאות הנובעת מכך שהוא עצמו ראה כמה דקות קודם לכן את העולם הגדול שבחוץ - גורמת לכך שמציאות העולם שמחוץ לבור מתאמת אצלם בתכלית הוודאות בלי שום ספק. ההבדל הוא לא רק כלפי הספקנים שפקפקו בכל הנושא; ההבדל הוא גם ביחס לאותה קבוצה שהוכיחה את מציאות העולם החיצוני באמצעות כל מיני ראיות שכליות, והנה לאור דבריו התקיפים הנאמרים מתוך ראיית הדברים עצמם, האימות שלהם במציאות העולם החיצוני נעשה באופן אחר לגמרי. הראיה שלו פועלת בהם גם כן כאילו הם ראו זאת בעיניהם. עד עתה הייתה להם הוכחה על העולם החיצוני; אך כעת, על-ידי דבריו, העולם החיצוני כאילו הגיע אליהם. הם כאילו רואים זאת בעיניהם.

והנמשל מובן. אלא שבפרט אחד המשל אינו דומה לנמשל. במשל, באי הבור מצד עצמם אכן אינם שייכים כלל לעולם החיצוני. הם נולדו בבור ומעולם לא ראו משהו אחר. מה-שאיין-כן בנמשל, האמת היא שכל יהודי שורשו הוא בבחינת ה"ויפח", בעצמות איין-סוף ב"ה שלמעלה מהעולם; אלא שכפי שנשמתו ירדה לעולם, הקשר החזק לאלוהות הוא בהעלם. ועל-ידי לימוד תורת החסידות ובעיקר על-ידי ההתקשרות אל הצדיקים, מאירה ומתגלה בחינת האצילות שיש בכל יהודי.

חלק ג

ההתקשרות לרבי אחרי הסתלקותו

חזקים, ובוודאי שלא זהו המצב הנורמאלי בו היינו רוצים להיות, ולא זהו המצב שהורגלנו בו מאז התגלות הבעש"ט - שההתקשרות לצדיק היא על-ידי ראיית פניו, השהייה במחיצתו, שמיעת דברי תורתו וכו'. אך את המציאות לא אנחנו קובעים אלא הקב"ה. ועובדה היא, שיש מציאות כזו של התקשרות של יהודים אל הקב"ה באמצעות הרבי גם במצבנו עכשיו. ואפרש שיחתי:

בפרק הזמן הנוכחי, בו אנו קרובים לעשרים שנה במצב זה (ויה"ר שירחם ה' עלינו וישלח לנו משיח בקרוב ממש), זהו זמן מתאים לעיין ולהביט על מה שקרה עם פעולותיו ושאיתותיו הקדושות של הרבי במשך זמן זה.

הרבי עמד פעם על הביטוי השגור בפי יהודים על צדיקים - "זכותו יגן עלינו". הרבי פירש זאת כך: לכל צדיק יש את הזיכוכ שלו, את מה שפעל בעבודתו בעולם. ועל זה אומרים: "זכותו", הזיכוכ המיוחד שלו, "יגן עלינו" - שנתקרב גם אנו לזיכוכ מיוחד זה ויפעל בנו את פעולתו ו"יגן עלינו".

כאשר נתבונן קצת בפעולותיו של הרבי, ב"זכותו", בזיכוכ העצום שפעל בעולם, נראה שזיכוכ זה ממשיך הלאה וביתר שאת וביתר עוז, ויהודים רבים רבים מושפעים מזיכוכ זה, עד כדי כך שחייהם משתנים לחלוטין

ההשפעה ממשיכה ביתר שאת

כאשר אנו מדברים על מנהיגותו של הרבי, אכן ניתן לראות במוחש כיצד במשך חייו בעלמא דין, הרבי דאג והתמסר הן לכלל ישראל והן לכל יהודי בפרט. אבל כל זה נכון כאשר הצדיק חי בגשמיות ממש, בעולם-הזה. אבל מהי המשמעות של ההתקשרות אל הרבי גם לאחר ההסתלקות? כיצד ייתכן עניין ה"רועה נאמן", צדיק שמנהיג ומדריך את צאן מרעיתו, במצב כזה?

כבר בגמרא נאמר "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם". ובווהר כתוב, ואדמו"ר הזקן מסביר זאת באריכות בתניא באגרת-הקודש סימן כז, ש"צדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחיוהי". ומדגיש רבינו הזקן ש"בכולהו עלמין" היינו גם בעולם-הזה. ומבאר זאת, שהשפעת הצדיק בעת היותו מלוכש בגוף גשמי כפשוטו, על-אף מעלת נשמתו וגודל עבודתו, הרי סוף-סוף הנשמה מלוכשת בגוף ומצד זה ישנן הגבלות כלשהן; מה- שאין-כן כאשר הנשמה יוצאת מהגוף, אין לה שום הגבלות. לכן פעולתו של הצדיק, גם בזה העולם, בתלמידיו וההולכים בדרכיו, היא הרבה יותר מכפי שהיה קודם.

אין ספק שהקושי בלא לראות את הרבי, בלי התוועדויות, מאמרים, שיחות או "סתם" תפילה במחיצת הרבי - הוא קושי גדול מאוד. הגעגועים

ונמצא, שבהשפעת הראשי-בני-ישראל שכדור על אנשי הדור יש שני פרטים: יש מה שצדיקי הדור מורים דעת לעם. על-ידי דברי התורה שלהם, דברי אלוקים חיים, הם מעוררים בהם דביקות פנימית לאלוקות. וכמבואר בתניא פרק מב, ש"בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משה רבינו ע"ה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה ללמד דעת את העם ולידע גדולת ה' ולעבדו בלב ונפש, כי העבודה שבלב היא לפי הדעת כמ"ש דע את א-להי אביך ועבדהו בלב שלם ונפש חפצה"; אך מלבד זאת - עצם הקשר עם הצדיקים יוצר דביקות בשכינה השורה "בראש". וכפי שהוזכר לעיל מתניא פרק ב', שעל-ידי דביקה בתלמידיו חכמים, נדבקים "בשכינה ממש". על-ידי הדביקות, החיות האלוקית שב"ראש" מתגלה גם באיברים. זו הסיבה שרועי ישראל מכונים בשם "רעיא

יתיר מבחיוהי

איתא בזוהר הקדוש, דצדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחיוהי כו'. וצריך להבין תינח בעולמות עליונים אשתכח יתיר בעלותו שמה; אבל בעולם הזה, איך אשתכח יתיר?

ויש לומר על דרך מה שקבלתי על מאמר חז"ל: "דשבק חיים לכל חי", כנודע שחיי הצדיק אינם חיים בשרים, כי אם חיים רוחניים - שהם אמונה ויראה ואהבה. כי באמונה כתיב: "וצדיק באמונתו יחיה", וביראה כתיב: "ויראת ה' לחיים", ובאהבה כתיב: "רודף צדקה וחסד ימצא חיים", וחסד הוא אהבה. ושלשה מדות אלו הם בכל עולם ועולם עד רום המעלות, הכל לפי ערך בחינת מעלות העולמות זה על זה בדרך עילה ועלול כנודע.

והנה בהיות הצדיק חי על פני הארמה, היו שלשה מדות אלו בתוך כלי ולבוש שלהם בבחינת מקום גשמי, שהיא בחינת נפש הקשורה בגופו. וכל תלמידיו אינם מקבלים רק הארת מדות אלו וזיון המאיר חוץ לכלי זה, על ידי דבוריו ומחשבותיו הקדושים.

אבל לאחר פטירתו, לפי שמתפרדים בחינת הנפש שנשארה בקבר מבחינת הרוח שבגן עדן, שהן שלש מדות הללו, לפיכך יכול כל הקרוב אליו לקבל חלק מבחינת רוחו שבגן עדן. הואיל ואינה בתוך כלי ולא בבחינת מקום גשמי כנודע.

(בעל התניא, אגרת הקודש, פרק כז)

בעקבותיו. יש בזה פרטים רבים מאוד, אך בהזדמנות זו נעמוד על נקודה מהותית.

הזכרנו קודם את ההתעוררות של הרבי שכל בני-ישראל החרדים לדבר ה' יצאו לקרב ליהדות את ליבם של אלו שלעת-עתה אינם שומרי מצוות. מלבד הדאגה הגדולה למצבם הרוחני של בני-ישראל, דאגה של רועה נאמן לצאן מרעיתו, הרי שעצם הרחיפה והדרישה מתלמידיו ושומעי דברו לעסוק בפעילות זו, משריש בהם התמסרות עמוקה ביותר למילוי רצון הקב"ה. הרבי הדרין יהודים לא לחשוב על טובתם האישית, אלא לחשוב מה יגרום יותר נחת רוח לקב"ה.

דרך אגב, יש הטוענים, שאת זמן ההתעסקות בקירוב יהודים עדיף לנצל ללימוד התורה ולהתעלות בעבודת ה'. אני לא מצליח להבין את הטענה הזאת. נתאר לעצמנו מצב שיש שריפה בבנין ר"ל, ואחד יאמר: "אני תלמיד-חכם, אני צריך כעת להבין פשט טוב יותר בתוספות, מה נוגעת לי השריפה המשתוללת כעת?". מובן מאליו, שרק אדם חסר-לב לגמרי יכול להעלות דברים כאלה על שפתיו.

וכך בדיוק גם ברוחניות. המצב כיום הוא ששריפה רוחנית משתוללת. יהודים רבים אינם יודעים מאומה על יהדותם, אינם מבינים מהי תורה, מהן מצוות, ורבים רבים נמצאים בסכנת התבוללות. עמידה בצד וחוסר השתדלות להציל כל מה שרק ניתן, זה כמו לעמוד בצד בנין שנשרף ולהישאר אדיש. להמשיך בעיסוקים החשובים בטענת "אין לי זמן".

אדרבה, כיוון שהכול בהשגחה-פרטית, זה גופא שהקב"ה זימן אותך למקום כזה ואתה נתקל באדם שהוא במצב של שריפה ברוחניות ואתה יכול להצילו, לדבר על ליבו בדרכי נועם, לחפש דרכים כיצד להראות לו את הנועם שבתורה, ולהעמידו על גודל מעלתו כיהודי, בנו של הקב"ה - זאת אומרת שזוהי חובתך.

אבל מלבד שהתעוררות זו נובעת מאכפתיות אמיתית של "רועה נאמן" לכל יהודי בפרט, מתוך הכרה והרגשה אמיתית שכל אחד ואחד מישראל הוא בנו של הקב"ה, הרי שהדרישה לעסוק בעניין זה מעוררת ומרוממת גם את היהודי העוסק בזה. כאשר הוא יוצא מעיסוקיו האישיים, אפילו העיסוקים הרוחניים, ומתמסר לטובתו של יהודי אחר שאינו מכירו ואינו בערכו - זה עצמו מעורר

בו הרגשה פנימית ונשמית מהי מעלתו של יהודי. כל עוד הוא עסוק רק בעצמו, בהתעלות האישית על-ידי לימוד תורתו של הקב"ה ביגיעה גדולה, ובהתקרבות לקב"ה על-ידי קיום המצוות ועבודת התפילה כראוי, הוא קשור עדיין עם גררי מציאותו. היהדות נשארת כביכול מוגבלת בשייכות אליו. אך כאשר בנוסף להתעלות האישית שלו הוא מוותר מזמנו ומתמסר לטובתו של יהודי אחר - אזי מתעוררת בו ההרגשה שכל תפקידו הוא לעשות נחת-רוח לקב"ה, והוא חושב על כך שה"אבא" שמח ומאושר שכל בניו, כל יהודי באשר הוא, יתקרב אליו ויקיים מצוותיו. כאשר יהודי יוצא להניח תפילין עם יהודי ברחוב, והלה פתאום מתחיל לבכות מהתרגשות, אזי מתעוררת באדם ההרגשה שיהודי זה משהו מסוג אחר. הוא מבחין בעומק הקשר בין יהודים לקב"ה.

במבצעים שהרבי ייסד, ובדרישה מכל יהודי להתמסר לשליחות האלוקית להפיץ יהדות, הוא נטע ביהודים הרגשה של "אני נבראתי לשמש את קוני". הרגשה שיכולה להתעורר ולהיות מורגשת רק בכוחה של "נשמה דאצילות", שהביטול והאיחוד עם אלוקות הם מהות חייה גם בעולם-הזה, פשוטו כמשמעו.

נקודה מהותית זו, לא רק שלא נחלשה מאז ההסתלקות, אלא אדרבה, היא התחזקה הרבה יותר. צעירים רבים, גם מקהילת חסידי חב"ד אבל גם מחוגים אחרים, רוצים להקדיש את חייהם למען הקב"ה לקרב את לבם של בני-ישראל לאביהם שבשמים, ללכת בדרכיו של הרבי ולממש את התכלית של תורת החסידות - להשתעבד לגמרי למילוי הכוונה העליונה.

כיצד נעשית התעוררות זו באדם, לוותר מעצמו למען יהודים אחרים בשביל לעשות נחת-רוח לקב"ה? אותו כוח שעורר לעשות זאת לפני ג' תמוז. כמובן זה באופן שונה, זה לא על-ידי השתתפות בהתוועדות בה הרבי מדרבן ללא הרף להפיץ יהדות, ולא על-ידי קבלת דולר לברכה והצלחה בפעילות בשליחות וכיו"ב; אבל הכוחות הרוחניים מושפעים גם כעת וביתר שאת. והמציאות תוכיח.

(לאחרונה שמעתי סיפור מאדם שאני מכיר היטב, על משפחה ישראלית שירדה לפני שנים לאינדונזיה, לעיר בה מתגוררים פחות ממניין יהודים. הם היו רחוקים מאוד מקיום מצוות בחיי היום-יום. אבל כאשר בן המשפחה, דוד, התקרב לגיל שלוש-עשרה, אמו הייתה מוטרדת מכך שאין לה דרך לחגוג לו בר-מצווה. בצד לה, הייתה נכנסת מדי כמה ימים לבית-הכנסת השומם שבצד,

ושופכת את ליבה בתפילה לה' שיעזור לה לחוג את בר-המצווה של בנה.

יום אחד, לאחר שסיימה להתפלל בבכיות בבית-הכנסת, מיד בצאתה החוצה פגשה על-יד דלת בית-הכנסת יהודי חרדי עטור זקן, המנסה להיכנס אל בית-הכנסת. היא הייתה מופתעת מאוד לראות דמות יהודית כזו, שהייתה מחזה בלתי-שגרתי כלל בעיירה זו.

יהודי זה היה הרב דוד סקרדר, חסיד חב"ד ממנצ'סטר (כיום בדרום-אפריקה) שלרגל עסקיו ביקר בעיר זו. בכלל, הרבי הדרין ודרש מכל יהודי, בכל תפקיד בו הוא נמצא, שינצל את האפשרויות שבידו להפצת יהדות בין מכריו ובין היהודים עמם הוא בא במגע. במקרה של הרב סקרדר הדבר בלט במיוחד - לאחר חתונתו, קיבל הרב סקרדר מהרבי מענה יוצא-דופן: בנוסף לשליחות, יעסוק גם בביזנעס.

מאז הוא רגיל שבכל מקום בו הוא מבקר, הוא מחפש יהודים להם הוא יכול לסייע בנושאי יהדות. וכך נהג גם בביקורו הנוכחי בעיירה באינדונזיה. הוא חיפש את בית-הכנסת, וניסה להיכנס אליו, ובכך חשב להיוודע האם יש יהודים בעיירה. בהשגחה פרטית מופלאה, בדיוק אז יצאה אמו של הנער מבית-הכנסת.

דוד כמובן חגג בר-מצווה יהודית כראוי, וכיום הנער הצעיר גדל להיות בחור ישיבה לכל דבר... סיפורו של דוד, שהוא אחד מיני אלפים רבים של יהודים שהתעוררו לשוכ אל אביהם שבשמים בעקבות הדרישה הבלתי-פוסקת של הרבי להפיץ יהדות בכל דרך, הוא סיפור דומה מאוד לסיפורה של משפחת הסופר, והוא ממחיש היטב את השפעתו של הרבי לאחר ההסתלקות).

אמנם, בתקופה זו צריך גם להסתכל לצד השני ולערוך חשבון-נפש. מצד אחד אנו רואים כיצד הרעיונות והמסרים הללו הולכים ומתפתחים בממדים עצומים; ומצד שני בהזדמנות זו צריך לחשוב מה וכיצד ניתן להוסיף עוד ועוד בפעולות חשובות אלו של הפצת היהדות בדרך זו. יש עוד רבים רבים, מיליוני יהודים, שאינם יודעים מהי תורה ומהן מצוות, ועלינו מוטל להפיץ את היהדות ואת המעיינות לכל יהודי. זו השליחות שהרבי הטיל עלינו, וזו הדרך הסלולה והבטוחה לזרז את ביאת המשיח.

להקריב את עצמנו לגמרי לקב"ה

האמנם העובדה שאנשים הולכים בדרכיו של הרבי מלמדת כי הוא ממשיך להנהיג, ובדיוק כמו קודם? הרי יש הרבה אנשים שהשאירו מורשת או רעיון כלשהו, והמוני אנשים עודם נהנים מהרעיון!

אכן, יש הרבה רעיונות ואידיאלים שאנשים ממציאים והם מתפשטים בעולם. אבל כאן מדובר על משהו אחר לגמרי. מדובר על דבר הדרוש מהאדם לצאת ממצאותו, להקריב את חייו למען הקב"ה ולמען יהודים אחרים. זה לא דבר שהוא חלק מהטבע של הגוף והנפש הבהמית; זה לא דבר שנעשה מעצמו. רעיון שמתאים עם הנפש-הבהמית, עם חלק ה"יש" של האדם, בוודאי שהרבה אנשים יהנו ממנו, וכי מה החידוש בדבר? ברם, כאן מדובר על "לך לך מארצך" - לצאת ולהתעלות מהרגילות, מהרצונות האישיים. דבר כזה אינו מתקבל אצל האדם מצד עצמו; ההרגשה של שעבוד מוחלט לעשיית נחת רוח לקב"ה בלי שום קשר לתוכניות ולרצונות האישיים, נובעת מכך שצדיק הדור, ה"ראש", מעורר את הנשמה האלוקית להתמסר לאלוקות.

הרבי סיפר פעם, שכאשר באו לאסור את אדמו"ר הזקן, התחבא תחילה באומרו, שיש לקיים מה שנאמר "חבי כמעט רגע עד יעבור זעם". וכאשר באו השוטרים בפעם השנייה, נמלך אדמו"ר הזקן בחסיד המפורסם רבי שמואל מונקעס, והוא ייעץ לרבינו הזקן שלא יתחבא אלא ילך עמהם. כאשר אמר לו רבינו הזקן שיש סכנה בדבר, השיב לו רבי שמואל מונקעס, שהיה ידוע בחריפותו ודרכו הייתה להעביר מסרים עמוקים בצורה שנונה: "ממה-נפשו,

אם הנכם 'רבי' - לא יוכלו לפגוע בכם, ואם לאו - כיצד ייתכן שלקחתם מאלפי יהודים את ה"געשמאק" (התענוג) בגשמיות?..." כלומר, העניין של רבי הוא - לגלות את האמת של אלוקות בעולם. וכיוון שכך, אין שום כוח בעולם שיכול לפגוע בזה; ומאידך, דבר זה מוציא ומחליש ליהודים הקשורים אל הרבי את התענוג בעולם מצד עצמו.

אדמו"ר הזקן, וממלאי מקומו בשושלת חסידות חב"ד, על-ידי ביאור ופרסום דברי אלוקים חיים, תורת חסידות חב"ד, הוציאו מאלפי יהודים את

ה"גשמימאק" בגשמימית. יהודי שטועם קצת מתורת החסידות, הוא לומד תניא ומאמרי חסידות עם רצינות ומפנים קצת את הדברים, וביחד עם זה ממלא את הוראות מורי החסידות והולך בדרכיה, הוא כבר לא מסוגל ליהנות מעולם-הזה בצורה מושלמת. בפנימיות נפשו הוא מכיר היטב היטב שלא זו התכלית. יש משהו הרבה יותר עמוק בעולם שהוא חי בו. העולם אצלו הוא משהו שונה. יש בו כוונה, יש בו תכלית עליונה יותר. וככל שלומד יותר, וככל שמתקרב יותר - הוא מוותר יותר על ענייניו האישיים ומתמסר יותר להשלמת כוונה זו. ויש להוסיף בזה נקודה נוספת: הרי ככל שמתקרבים יותר לביאת המשיח, הדרישה להתמסרות מוחלטת להשלמת רצון הקב"ה נעשית חזקה יותר ויותר. ניתן לכאורה לומר, שכדורנו, מלבד הדרישה המוחלטת לוותר על הגעשמימאק בגשמימית ולהתמסר להשלמת הרצון העליון, הרבי לקח מאיתנו גם את הגעשמימאק ברוחניות. אמנם בוודאי שיהודי צריך להתענג מרוחניות, מלימוד התורה, מעבודת התפילה וכו', אבל כאשר לומדים את דברי החסידות של הרבי וקוראים את מכתביו ודרישותיו להתמסר למילוי הרצון העליון, מרגישים שהגעשמימאק האישי הוא לא עיקר העניין. לא זוהי התכלית. התכלית היא להקריב את עצמנו לגמרי לקב"ה ולהשלים רצונו.

איך אפשר להתקשר לרבי במקודם?

ב"לקוט שמעוני" (שופטים סוף רמז עא) נאמר: "כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל עשרים שנה וכתוב אחד אומר והוא שפט את ישראל ארבעים שנה? א"ר אחא מלמד שהיו פלשתים יראים ממנו כ' שנה אחר מותו". מכאן ראינו, שתיבתן מציאות של הנהגת ישראל לאחר ההסתלקות באותו האופן ממש כמו לפני ההסתלקות. בדיוק כמו שהנהיג את צאן מרעיתו בחיים חיותו בעלמא דין, כך ממש לאחר הסתלקותו. לכן הפסוק כולל את כל ארבעים השנים יחד, כי זה אותו תוכן של הנהגה. אמנם על כל צדיקי הדורות נאמר "לא יפרדו מעל צאן מרעיתם" וקדושתם הרוחנית והשפעתם קיימת גם לאחר הסתלקותם, אך מכל מקום בדרך כלל ישנו שינוי בתוכן ובאופן ההשפעה, ודבר זה בא לידי ביטוי בכך שישנו 'ממלא מקום' המנהיג את הקהל. אך מדברי ה'לקוט' הנ"ל נלמד שיש לפעמים שההנהגה וההשפעה של הצדיק לצאן

מרעיתו הם בדיוק באותו האופן ממש כמו בעת היות הצדיק בעלמא דין בגופו הגשמי.

העובדה שכעת לא נמצא משהו שבכלל ניתן להעלות על הדעת לראותו כממלא מקום, זהו מפני שכעת הקב"ה עשה, מסיבה הידועה אך ורק לו, שגם לאחר ההסתלקות הרבי מנהיג בפועל ממש בדיוק כמו לפני. וההתקשרות שלנו אל אדוננו מורנו ורבנו הרבי, היא בצורה זו.

הרי אנחנו מאמינים באמונה שלמה שהקב"ה ממלא את כל צרכינו, ואם היום אין זה בגשמימית כמו שהורגלנו במשך כל הדורות, הרי שגלוי וידוע לפנינו שזה יכול להיעשות, וכך אכן נעשה, באופן אחר.

אך מלבד ההנחה שלנו, ידוע שגם היה לנו רמז מופלא מהרבי עצמו על כך. במאמר הידוע "באתי לגני", שאמר הרבי בעת קבלת הנשיאות ביום יו"ד שבט ה'תשי"א, המבוסס על מאמרו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שהכין לקראת יום יו"ד שבט ה'תש"י, שיבץ בו את עניין "כל השביעיין חביבין". והרי עניין זה של "השביעיין חביבין" אינו מלשון המדרש שעליו מתבסס המאמר, אלא שהזכיר את "השביעיין" מתוך כוונה מיוחדת. וכפי שפירש הרבי במאמר, שדור השביעי, כשכוונתו לדורו הוא, דור השביעי מאדמו"ר הזקן בעל התניא, יש לו עבודה מיוחדת שתכליתה לסיים את הגלות ולהביא את הגאולה. הרי שזהו רמז כמעט מפורש לעניין זה שהדור השביעי הוא הדור המסיים את העבודה.

אם כן, אצלנו ברור שהרבי מנהיג גם עכשיו והנהגה זו נראית לעין ממש. רואים במוחש שהרבי משפיע על יהודים רבים בדיוק כפי שהיה במשך חייו. השינוי היחיד הוא שאין אנו רואים בגשמימית ממש את הרבי. נעשה 'הפסק מקום' כביכול בינינו לרבי, אך זה לא משנה את העובדה שהוא ממשיך להנהיג באותו האופן ממש. וכפי שהוזכר לעיל, דבר זה ניתן לראותו במוחש.

יתירה מזו, יהודים רבים, מבוגרים וגם צעירים ממש שנולדו לאחר ג' תמוז תשנ"ד, מרגישים בליבם קשר אישי ונפשי עמוק עם הרבי. לומדים את תורתו המשפיעה על כל תוכן חייהם, מתמסרים לגמרי למילוי רצונו בלימוד החסידות והליכה בדרכיה, ועושים ככל יכולתם בהפצת יהדות בכל מקום בעולם. כל זאת נעשה מתוך קשר נפשי למשלח - לרועה הנאמן, מתוך ידיעה והכרה ברורה ש'הפסק מקום' אינו מפסיק, והשינוי שהתחולל אינו אלא

בנוגע לגשמימית הגוף כפשוטה, אולם בנוגע לנשמה - פעולת הצדיק היא "יתיר מבחיה" והוא שומע לבקשת הפונים אליו בכתובת פ"נ והליכה על הציון הק'. מי שעושה זאת ברצינות מרגיש את זה בפועל ממש.

אם-כן, ההתקשרות כיום נעשית על ידי לימוד תורתו, הליכה בדרכיו וקיום הוראותיו. כאשר לומדים טוב את תורתו, נכנסים "לעולם הפנימי" שהשפיע הרבי, וכאשר מתמסרים למילוי רצונו, כל פרטי החיים הולכים בדרכו. ובנוסף לכך, כאשר באים לאוהל הק' לבקשת ברכה ותפילה - בזה מתעורר הקשר האישי כנ"ל. כאשר אנו צועדים בדרכו בעקבות ובפנימיות, ועל כל שאלותינו אנו מתייעים ומוצאים מענה מתוך ספריו, זו ההתקשרות האמיתית אל הרבי. ודבר זה תקף גם היום בכל תוקפו.

הכמיהה אל הגאולה

ברשותכם, אולי נעבור כעת לנושא אחר. מי שקורא או רואה את ההתוועדויות של הרבי, מבחין שכמעט בכל שיחה ובכל מאמר, חוזר הרבי שוב ושוב על הנקודה הזו של ביאת המשיח בקרוב. מה הצורך לחזור על דבר זה כל כך הרבה ולדבר על כך ללא הרף ברבים? עצם לימוד התורה וקיום המצוות הוא זה שמביא את הגאולה, אם-כן מה התועלת לדבר על זה שוב ושוב?

בגאולה העתידה יהיו כמה עניינים מרכזיים. לכל לראש - גאולת בני-ישראל מהגלות. הן מהגלות כפשוטה, שעבוד לאומות העולם, והן גאולה פנימית רוחנית. הגאולה היא לא רק קיבוץ נדחי ישראל בגשמימית, אלא גם קיבוץ גלויות ברוחניות - גם אלה ששרויים בגלות והם בבחינת "אובדים בארץ אשור", הם אובדים בתענוגים הגשמיים של עולם-הזה, או "נרחים בארץ מצרים" - הם שרויים במיצר ובקשיי עול הגויים והגלות, כל אלה יבואו להשתחוות לה' "בהר הקודש בירושלים".

בנוסף, משיח יבנה את בית המקדש, וקיום התורה והמצוות יהיה בתכלית השלמות - "חזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקדם". גם ידיעת התורה תהיה באופן הכי נעלה שאפשר, עד ש"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

אך בנוסף לכל פעולות אלה הקשורות בעיקר לעם ישראל, משיח גם יתקן ויפעל עילוי במציאות העולם. כלשון הרמב"ם (בהלכות מלכים בפרק י"א הלכה ד): "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה

לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד". לא רק יהודים יצאו מהגלות, אלא העולם כולו ישתנה.

השלמות של תיקון העולם היא, שבעולם, מלשון העלם, תאיר האמת האלוקית שאין עוד מלבדו. כיום הטבע מסתיר על אלוקות, אבל בימות המשיח יתקיים הפסוק "כיום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". אחדות ה' תתגלה בעולם כולו לגמרי.

וכך גם בנוגע לבני-ישראל ולמצוות - בגאולה תתגלה בתכלית השלמות האמת הפנימית של בני-ישראל, שהם בנים למקום, והמעלה העצמית של התורה והמצוות המורשים בעצמות אין-סוף ב"ה. שלמות ההתגלות תהיה בגאולה, וכהכנה אליה עלינו להפיץ ולהחדיר בנו ובכל בני-ישראל את ההכרה הנכונה בעניינים אלה.

מתוך אמונה אמיתית באמת זו, דיבר הרבי כל כך בלהט על הגאולה. השלמות של הגילוי האלוקי שכל ימי חייו עסק הרבי בהורדתו והבאתו לכל יהודי כאשר הוא - תהיה בביאת המשיח. זהו היעד של כל עבודת ה' העצומה שלו, ובעצם של עבודת ה' של כל הדורות כולם.

ודבר זה נעשה על-ידי מעשינו ועבודתנו כעת בלימוד התורה וקיום המצוות. כאשר יהודי משתמש עם ענייני העולם לתורה ולמצוות, הוא מזכך את החלק בעולם שבו הוא משתמש וממשיך בו אור אלוקי שיתגלה לעתיד-לבוא, כמבואר בתניא פרק לו.

כאשר מעיינים בשיחות, ובעיקר כאשר רואים את ההתוועדויות של הרבי בוודא, שאז ניתן להבחין בטון הדיבורים ובמבע הפנים, איך הרבי מדבר אודות התעכבות הגאולה, מתגלה מחזה מופלא: יושב יהודי, ומדבר בכאב עצום על "שכינתא בגלותא", על בן המלך שאינו נמצא על-יד שולחן אביו וסובל יסורים בגשמימית וברוחניות בגלות הקשה, ותוך כדי הדיבורים פורץ בבכי חסר מעצורים ולא מצליח להמשיך הלאה לדבר. רואים יהודי, צדיק, שמצד אחד נראה שהוא כאן איתנו, אבל פתאום רואים שהוא מחובר למקום אחר לגמרי. הוא מרגיש שהפנימיות של בני-ישראל, שהאמת של העולם, היא משהו אחר לגמרי מכפי שזה נראה בחיצוניות, והוא משתוקק בכל ליבו ובכל מאודו שהאמת הזו תתגלה. אז מה השאלה למה לחזור על זה שוב ושוב? הדבר נוגע לו בכל ליבו ולא נותן לו מנוח. לכן הוא לא מרפה מלדבר על כך.

הרבי וגדולי הדור

לפני כמה שבועות, קיבלה מערכת 'מעיינותיך' מסמכים יקרי-ערך מארכיון ספריית הרבי בניו-יורק, מאת הרב שלום-דובער לוין מנהל הספרייה והעורך הראשי של המהדורה החדשה של שולחן-ערוך הרב. מסמכים אלו מגלים מעט מהקשר המיוחד רב השנים בין הרבי לבין גדולי הדור, ואנו שמחים להציגם בפני הקוראים לכבוד יום ההילולא ג' בתמוז.

הנעשית מתוך משמעת להוראות בלבד. כאשר יודעים את המטרה, יש רצון חזק להגיע אליה.

אבן-הבוחן האם יהודי רוצה באמת את הגאולה, האם הגלות של עם ישראל מפריעה לו, היא - מה הוא עושה בפועל. אם הוא אומר שרוצה את הגאולה, אבל אחר-כך הולך לישון או חוזר לעיסוקיו כרגיל, זאת אומרת שהוא לא רוצה באמת. יהודי שבאמת רוצה את הגאולה הדבר ניכר שהוא מתאמץ בכל התחומים עבור זה. הן בנוגע לחיות וליגיעה בלימוד התורה; הן בהידור בקיום המצוות; ובעיקר בהפצת היהדות מתוך אהבת ישראל אמיתית.

אפשר לומר, שעל דבר זה עצמו, שיהודי ישתוקק וירצה באמת את הגאולה העתידה, צריך נתינת כוח מיוחדת מהרועה הנאמן, מ"נשמה דאצילות", ואולי בעניין זה הנתינת

כוח נדרשת עוד יותר מדברים אחרים. ההעלם והסתור של הטבע וההגשמה של הנפש-הבהמית, מקשים מאוד על היהודי להרגיש את החיסרון של הגלות, ולהאמין, לחכות ולצפות, שאכן המציאות הרגילה הנראית לעיניים תשתנה בתכלית. אפילו כאשר יהודי עסוק בענייני קדושה - הוא לומד תורה כראוי, מקיים מצוות בהידור, ואפילו אם הוא לומד חסידות ומכיר שיש אמת פנימית למציאות העולם, קשה לו להאמין ולהרגיש שהמציאות של העולם שהוא חי בו רגיל אליו אכן עומדת להשתנות ברגע זה ממש. זה נשמע עניין מרוחק, משהו "עתידי" שלא שייך להווה, למציאות החיים של האדם.

וזה אחד העניינים העיקריים שהרבי רצה להשריש בנו. הנקודה הזו של הבאת הגאולה, של התגלות אור-אין-סוף בבריאה בפועל, זו הייתה תמצית חייו.

לסיכום, מה המסר של הרבי לעת הזאת?

כולנו שותפים לעבודה להגשמת המטרה - להביא את הגאולה. אנחנו קרובים לסיום התהליך, אבל עדיין בעיצומה של העבודה. בוודאי שבסופו של המטרה תגיע. וככל שנרצה זאת יותר, וככל שנמסר יותר לעבודה המביאה את הגאולה - היא תבוא מהר יותר. התחזקות נוספת בלימוד התורה בעיון וביגיעה; הוספה בהידור מצווה; עוד שיעור תורה עם יהודי אחר, ועוד הנחת תפילין עם יהודי אחר - ובסופו של דבר היא תבוא.

כאשר אדם מחובר ל"הנחות העולם", לטבע הבריאה, לתוכניות הגלותיות, לעולם כמנהגו נוהג - אכן קשה להרגיש צימאון למשהו שונה, למציאות עליונה יותר. אבל זה מה שהרבי דרש מאיתנו. כולם מכירים את הזעקה שזעק הרבי בכ"ח ניסן תש"א "עשו כל אשר ביכולתכם להביא בפועל את משיח צדקנו". באותה שיחה, הרבי דיבר על כך שמתאספים יהודים ביחד, ולא מופרך אצלם שמשיח לא יבוא היום או מחר. הכאב שלו היה על כך שיהודי מסוגל להמשיך הלאה עוד יום במצב הנוכחי של הגלות, ללא גילוי האלוקות, ללא התגלות האמת בנשמות ישראל ובעולם. החיים ממשיכים הלאה בשלווה. הוא רצה לעורר את בני-ישראל שירגישו לא נוח בגלות. שהם עצמם ירצו את הגאולה.

הרבי פירש פעם את דברי חז"ל "כל ימי חיך להביא לימות המשיח" בדרך זו: "כל ימי חיך", כל מה שיהודי עושה בחיים, צריך להיות "להביא לימות המשיח". הכול קשור למטרה העיקרית שהיא - להביא את הגאולה. זו המציאות שהרבי עצמו חי בה, ואת ההרגשה הזו הוא רצה להעביר לנו. שתטריד אותנו העובדה שבני-ישראל אינם נמצאים על שולחן אביהם; שהגלות, הן הגלות כפשוטה והן ובעיקר הגלות הפנימית בנוגע לעבודת ה' כראוי - היא דבר בלתי-נסבל, ובנו תלוי הדבר לשנות זאת. הרצון הזה, להגיע ליעד הסופי של בריאת העולם, הוא לא דבר צרדי מגוף עבודה ה' בקיום התורה והמצוות, אלא הוא נוגע לגוף העבודה. הקב"ה שלח את נשמות ישראל למטה להתלבש בגוף הגשמי בכדי לכבוש את העולם ולעשות לו דירה בתחתונים. הגאולה העתידה, שבה יתגלה אור-אין-סוף בעולם היא המטרה של כל העבודה מאז מתן-תורה. אם יהודי יאמר: מה נוגע לי היעד והמטרה, העיקר הוא ללמוד מה שכתוב בשולחן-ערוך ולקיים זאת בפועל - העבודה תהיה בלי חשק, בלי חיות ובלי רגש. יתירה מזו, כאשר היהודי אינו מחובר למטרה, שחסר בהתקשרות אמיתית לקב"ה. הוא כביכול "מחוץ לתמונה" והמטרה של הקב"ה בבריאת העולם וירידת הנשמות למטה כלל לא נוגעת לו. בנוסף לכך, שגם ההתמסרות לקיום רצון ה' בפועל אינה מושלמת, שכן אינה דומה להתמסרות לאור ידיעת המטרה להתמסרות

רבי שלמה זלמן אויערבאך

רבי שלמה זלמן אויערבאך (תמוז ה'תר"ע - אדר א' ה'תשנ"ה) היה ראש ישיבת 'קול תורה', מחשובי פוסקי ההלכה בדורות האחרונים.

גר כל חייו בשכונת שערי חסד בירושלים. היה מפורסם ברגישותו המופלאה כלפי הזולת ובמאור פניו כלפי כל מי שפגש בו. למרות שהוצעו לו תפקידי רבנות כמו רבנות העיר ירושלים, הגרש"ז לא הסכים מעולם לשאת במשרה רבנית נוספת. הפך במהרה לסמכות הלכתית המקובלת על כלל שומרי המצוות בישראל ובחו"ל.

להלן צילום שניים מתוך המכתבים שכתב לרבי.

הרב שלמה זלמן אויערבאך
נשיא ירושלים חובבי

בית יוסף - נישן תשל"ב
אכא יאה ה'ר הארמ'ר מוקד'ר ג'קו ייבן ל'ו
מנחם יצחק ל'נאורסאכן מאווי האב ילמ' ס'ל
א'ל כ' לא נ'כ'י ג'ק' ד'צ'ס'יא ל'א'ל ב'ט'א ד'יב'ה צ'ן
ס' צ'ור י'ר' מ' כ'א' י'נ'א'ל א'נ' א'נ'ל' ו'כ'ר' י'ב'מ' א'ל' א'ל
י'ב'מ' צ'י'נ'ה' א'ו ד'ק'י'ס' כ' י'א'מ' א' י'י' מ'א'ק' י'א'ס'ל' א'ו ד'
כ' ש'נ'א'ל מ' מ'א'ק' ו'נ'כ'י' א'י'מ' י'ק' ש'נ'א'ל מ' ה'י'ד' א'ל
ש'נ'ה' ד'ר' ו'ד'ר' ו'ג'ס' א'ג'ו'ר'ל' מ'מ'ק' ב'י'ס' ו'ל'מ'ה' כ' ג'ר'
מ'י'ר' א' י'א'ו' ו'מ'ד'ר' ד' י'א'י' ב'י'ר'ו' א'נ'ע'ל' ת'ל'ה' ו'ל'ה'א'ד'י'ת'
כ'ס' ה'ז'ו'ל' ו'י'ה'י'ה' י'ע'ס' א'ח'ז'ר' ב'נ'ח'ר' ד' ב'א'ו' ח'ר'ל' א' צ'י'ן
ו'ב'ז'ו'ל' י'ל'י' צ'ד'ר'י'.

ש'מ'ה' א'ל'י' א'ו'י'ע'ר'ב'א'ך.

ה' ניסן תשל"ב

לפאר מעלת הו"כ האדמו"ר מלובביץ גדול מרבן שמו מנחם מענדל שניאורסאהן, שלומו הטוב ישגא סלה.

אף כי לא נהיגי גבן דזעירא שאיל בשלמא דרבה, עם כל זאת יחד עם הכלל מצטרף אני לתפלה וברכת רבים לאיש אשר רבים צריכים לו בברכה כי ימים על ימי מלך יוסיף לו ה', כי שנותיו של מלך ומנהיג אינם רק שנותיו של היחיד אלא שנות דור ודור. ויגיע לגבורות מתוך ברכה ושמחה, כי גבר חסדו על יראו וחפץ ה' יצליח בידו להגדיל תורה ולהאדירה בכל העולם, ומהרה יזכה לחזות בנועם ה' באור חדש על ציון ובביאת משיח צדקנו.

שלמה זלמן אויערבאך.

Robbi SH. Z. AUERBACH
Jerusalem

הרב שלמה זלמן אויערבאך
נשיא ירושלים חובבי

בית יוסף - נישן תשל"ב
ה'ר' א'ל'ה' ה'ר' הארמ'ר מוקד'ר ג'קו ייבן ל'ו
מנחם יצחק ל'נאורסאכן מאווי האב ילמ' ס'ל
א'ל כ' לא נ'כ'י ג'ק' ד'צ'ס'יא ל'א'ל ב'ט'א ד'יב'ה צ'ן
ס' צ'ור י'ר' מ' כ'א' י'נ'א'ל א'נ' א'נ'ל' ו'כ'ר' י'ב'מ' א'ל' א'ל
י'ב'מ' צ'י'נ'ה' א'ו ד'ק'י'ס' כ' י'א'מ' א' י'י' מ'א'ק' י'א'ס'ל' א'ו ד'
כ' ש'נ'א'ל מ' מ'א'ק' ו'נ'כ'י' א'י'מ' י'ק' ש'נ'א'ל מ' ה'י'ד' א'ל
ש'נ'ה' ד'ר' ו'ד'ר' ו'ג'ס' א'ג'ו'ר'ל' מ'מ'ק' ב'י'ס' ו'ל'מ'ה' כ' ג'ר'
מ'י'ר' א' י'א'ו' ו'מ'ד'ר' ד' י'א'י' ב'י'ר'ו' א'נ'ע'ל' ת'ל'ה' ו'ל'ה'א'ד'י'ת'
כ'ס' ה'ז'ו'ל' ו'י'ה'י'ה' י'ע'ס' א'ח'ז'ר' ב'נ'ח'ר' ד' ב'א'ו' ח'ר'ל' א' צ'י'ן
ו'ב'ז'ו'ל' י'ל'י' צ'ד'ר'י'.

ש'מ'ה' א'ל'י' א'ו'י'ע'ר'ב'א'ך.

שיבסר לחדש אדר תשכ"ב

הנני שולח ע"י מוכ"ז למרנא האדמו"ר שליט"א את קונטרסי, ואשמח מאוד לשמוע חוות דעתו הטהורה בעניין חבור זה.

אך היות וידעתי את סדרותיו המרובות בענייני הכלל ישראל כולו, לכן למען הקל מעליו הנני מקדים:

ענף א' של הקונט' אינו נחוץ לרוב פשיטות הדברים, גם ענף ב' אינו נחוץ כ"כ לעיקר הנדון.

עיקר הנדון הוא לענ"ד בסי' ב', ובנוגע לשיטת מרנא זקנו הרב ז"ל. גם במבט ראשון יראה הו"ק שדברתי במורא ופחד מהרב ז"ל ונחשב בעיני כחד מן קמאי.

ואע"פ ש"הרב" עצמו כתב דלדעת רש"י ותוס' הרמב"ם והרמב"ן וכו' הרי היא טהורה גם בשעת וסתה אף אם יציאת הדם אינה כלל

מחמת השפופרת; אבל מ"מ, כיון שבדעת השו"ת שפסק כהר"ש וכהרא"ש סובר ש"הרב" ז"ל שהיא טמאה נדה, לכן אע"פ שהבאתי מהרבה אחרונים שהבינו אחרת בדעת הרא"ש והשו"ע, וגם הבאתי שלענ"ד מבואר ברבנו ירוחם ז"ל שהוא תלמיד הרא"ש כדעת האחרונים הנ"ל, וגם הצמח צדק אינו אלא כמסתפק; אולם הואיל וכבר הורה זקן האדמו"ר בשו"ת להחמיר, כתבתי שגם בשעת הדחק גדול אעפ"כ מחויבים לצאת מחשש איסור נדה וא"א להקל גם בשעת הדחק וצורך גדול, אא"כ הוא רק בדרבנן.

כן אחלה את פני האדמו"ר לעיין בסי' ד, כי למעשה קשה מאד להורות הלכה נגד דברים מפורשים בחת"ס, ואילו בדבריו הרי היא נדה גמורה, ולכן אשמח מאוד לשמוע דעתו דעת תורה בעניין זה.

והנני מבקש מאוד להזכיר אותי לטובה בתפילה בענין בריאות הגוף ונחת מהמשפחה ומתלמידים ובכל ענייני רוחניות וגשמיות.

שמי שלמה זלמן בן לאבי מורי הרב חיים יהודה לייב אויערבאך ולאמי מורתי ע"ה צביה.

שערי חסד, ירושלים

רבי יצחק הוטנר

לרב הוטנר היה קשר רב שנים עם הרבי, במהלכן התכתבו הרבה בעומקי תורה, נגלה ופנימיות. להלן צילום מכתב אחד קצר של הרבי ותגובתו המפתיעה של הרב הוטנר.

האדמו"ר ה"פני-מנחם" עמד בקשר רב שנים עם הרבי,
ואף נפגש עמו מספר פעמים, כאשר האדמו"ר שהה בניו יורק.
המפגשים תומללו והודפסו.
בתדפיסי השיחות הארוכות בין
ה"פני-מנחם" לבין הרבי, בולט
במיוחד השיח התורני המעמיק
בכל חלקי התורה, בבלי
וירושלמי ראשונים ואחרונים
ש"התעופפו" בחלל החדר,
תוך שהדברים מתקשרים
לענייני העם והשעה.
להלן צילום של מכתב
של האדמו"ר בו מודיע
לרבי על שידוכי בנו.

בכרחה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון.

בעזה"י. וניסן תשל"ב. תזכו לשנים רבות נעימות וטובות. אל כבוד ידיד עליון וידיד נפשנו הרב הגאון הצדיק. בנן של קדושים. אראלים ותרשישים. פאר הדור והדרו. עמוד הימני. פטיש החזק. מזכה הרבים עמו עוז ותושיה ונהורא עמה. כקש"ת כמהר"ר מנחם מנדל שניאורסון שליט"א. האדמו"ר מלובאוויטש. יאריך ה' ימיו ושנותיו עד ביאת גואל צדק אמן.

שמח לבי ויגל כבודי בשמעי כי הדרת גאונו הגיע לשיבה לאורך ימים טובים. ותאזרני שמחה. והנני מתכבד לברכו מקרב לב שעוד יזכה לאריכות ימים ושנים בטוב ובנעימים. ולהמשיך בפעליו הכבירים והנשגבים. ויקום בו: עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים.

אשרי חלקו ומה נעים גורלו שזכה להיות ממצידיקי הרבים בדור יתום זה, אבל אין דור יתום שכבוד גאונו שרוי בתוכו. ועליו יומלץ: והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצידיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.

השי"ת יתן לו כוח וחיל בריאות איתנה ונהורא מעליא. חיים טובים ארוכים ומתוקנים. ועיני קדשו תחזינה בביאת גואל צדק הן משיח לישראל, יגל יעקב ישמח ישראל. אמן ואמן.

בברכת חג כשר ושמח וכל טוב, וביקרא דאורייתא, הדרוש שלום גאונו ותורתו כל הימים, עובדיה יוסף.

רבי עובדיה יוסף

רבי עובדיה יוסף (תשרי ה'תרפ"א - חשוון ה'תשע"ד) היה גדול הפוסקים הספרדיים בדורנו, ונשיאה ומנהיגה הרוחני של מועצת חכמי התורה.

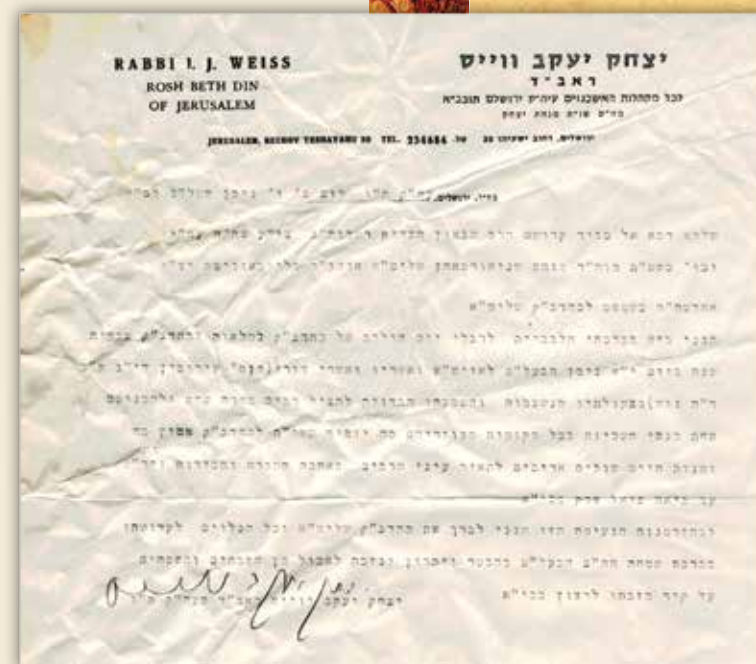
להלן צילום מאחת ההקדשות שכתב על ספר ששלח לרבי כתשורה, ומכתב ברכה ששיגר ליום ההולדת השבעים של הרבי.

הנה, 1. שני חלקי. ברכו לפניך רוח נשיאת הרוח.
אל כבוד ידיד עליון וידיד נפשנו הרב הגאון הצדיק. בנן של קדושים. אראלים ותרשישים. פאר הדור והדרו. עמוד הימני. פטיש החזק. מזכה הרבים עמו עוז ותושיה ונהורא עמה. כקש"ת כמהר"ר מנחם מנדל שניאורסון שליט"א. האדמו"ר מלובאוויטש. יאריך ה' ימיו ושנותיו עד ביאת גואל צדק אמן.
שמח לבי ויגל כבודי בשמעי כי הדרת גאונו הגיע לשיבה לאורך ימים טובים. ותאזרני שמחה. והנני מתכבד לברכו מקרב לב שעוד יזכה לאריכות ימים ושנים בטוב ובנעימים. ולהמשיך בפעליו הכבירים והנשגבים. ויקום בו: עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים.
אשרי חלקו ומה נעים גורלו שזכה להיות ממצידיקי הרבים בדור יתום זה, אבל אין דור יתום שכבוד גאונו שרוי בתוכו. ועליו יומלץ: והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצידיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.
השי"ת יתן לו כוח וחיל בריאות איתנה ונהורא מעליא. חיים טובים ארוכים ומתוקנים. ועיני קדשו תחזינה בביאת גואל צדק הן משיח לישראל, יגל יעקב ישמח ישראל. אמן ואמן.
בברכת חג כשר ושמח וכל טוב, וביקרא דאורייתא, הדרוש שלום גאונו ותורתו כל הימים, עובדיה יוסף.

רבי יצחק יעקב ווייס

רבי יצחק יעקב ווייס (אדר א' ה'תרס"ב - סיוון ה'תשמ"ט), היה מחשובי הפוסקים בדור האחרון, והוא מכונה על-שם הספר שכתב - שו"ת "מנחת יצחק". לפני מלחמת העולם השנייה שימש כאב"ד של העיר גרוסוורדין. לאחר מכן שימש גאב"ד מנצ'סטר עשרים ושנים שנה. בשנת תש"ל התמנה לראב"ד העדה החרדית - והשפעתו הייתה ניכרת בכל תפוצות עם ישראל.

התכתב עם הרבי בהלכה, והדברים באים לביטוי בשו"ת מנחת יצחק בכמה מקומות. להלן ברכתו לרגל יום הולדתו של הרבי, ואחת מההקדשות על ספר ששלח לרבי.

שלמא רבא אל כבוד קדושת הרב הגאון הצדיק רשכבה"ג צי"ע פה"ח עה"י וכו' כקש"ת מוה"ר מנחם שניאורסאהן שליט"א אדמו"ר מלובאוויטש יצ"ו
אחדשת"ה כמשפט לכהג"ק שליט"א,

הנני בזה בברכתי להלכית לרגלי יום הולדת של כהדג"ק למלאות לכהדג"ק שבעים שנה ביום י"א ניסן הבעל"ט לאויט"א. ואשריו ואשרי דורו (תוס' עירובין ד"ג ע"ב ד"ה נוח) בפעולותיו הנשגבות והשפעתו הגדולה להציל רבים מדרת שחת ולהכניסם תחת כנפי השכינה בכל מקומות מפוזריהם. כה יוסיף השי"ת לכהדג"ק אמיץ כח ושנות חיים טובים ארוכים להאיר עיני הרבים באהבת התורה וחסידות ויר"ש עד ביאת גואל צדק בבי"א.

ובהזדמנות הנעימה הזו, הנני לברך את כהדג"ק שליט"א וכל הגלויים לקדושתו בברכת שמחת חה"פ הבעל"ט בהכשר ויתרון, ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים על קיר מזבחו לרצון בבי"א.

יצחק יעקב ווייס ראב"ד פה"ח ק"ת

כה"ה
אדר א' ה'תרס"ב
ב' חשוון ה'תשמ"ט
אב"ד גרוסוורדין
יגל יעקב
המגיד

כבוד ידידנו הגדול איש חי רב פעלים לתורה ולתעודה, הגאון הגדול המפורסם בוציגא קדישא פאר הדור, כ"ק האדמו"ר ר' מנחם מנדל שניאורסון שליט"א. מוגש בהוקרה והערצה רבה ונאמנה, וביקרא דאורייתא, מאת המחבר עובדיה יוסף.

כבוד ידידנו הגדול איש חי רב פעלים לתורה ולתעודה, הגאון הגדול המפורסם בוציגא קדישא פאר הדור, כ"ק האדמו"ר ר' מנחם מנדל שניאורסון שליט"א. מוגש בהוקרה והערצה רבה ונאמנה, וביקרא דאורייתא, מאת המחבר עובדיה יוסף.

רבי משה פיינשטיין

היה לי כמה הזדמנויות להשתעשע עמו בענינים מסובכים בין בתורת הנגלה ובין בתורת הנסתר, ותמיד החשבתי כרום גדולתו וגאונותו... שקידש עצמו להכנס ראשו ורובו להרכיב תורה בכל העולם, בקטנים ובגדולים בכלל ישראל ביחד, ובאמת מתעסק בגאונות בענין של הרבצת תורה. וניכר שכל עבודתו הוא בזה... בכל פעולותיו המרובים, הציבוריים והאישיים. וזה רציתי להזכיר שזה באמת השבח הכי גדול, והוא השבח שהיה לכל גדולי עולם במשך כל השנים, שהיו בעיקר בתורה... לפיכך אני משתתף בשמחה להענין שנתקבל בעולם כולו, שיש שמחה גדולה שהשי"ת האריך ימיו לשנת השמונים. ואין מספיק סתם לברכו לאריכות ימים ושנים, שהיום לא מספיק ברכה זו, שמקום שמלך המשיח יבוא מיד ובקרוב, ויזכה אז האדמו"ר שליט"א לעבוד לעולם ועד בתורה וביראת שמים... ונברך שיזכה ידידי אדמו"ר שליט"א לאריכות זה, ושיזכו כל כלל ישראל לגאולה השלימה בקרוב מיד ביחד עם האדמו"ר שליט"א.

הרב פיינשטיין היה נוהג לשלוח לרבי כל ספר שהוציא לאור עם הקדשה בכתובת ידו. הנה צילום של שתיים מהן.

רבי משה פיינשטיין (אדר ה'תרנ"ה - אדר ב' ה'תשמ"ו), היה נשיא 'אגודת הרבנים בארצות הברית וקנדה', יושב ראש 'מועצת גדולי התורה בארצות הברית' ומגדולי הפוסקים בדורנו. לרב פיינשטיין היה קשר הדוק ביותר עם הרבי. באגרות משה (ח"ד סי' ט) מופיעה אגרת למדנית ארוכה בסוגיית תפילין דר"ת שכתב הרב פיינשטיין לרבי. וכך כתוב שם בין היתר: "בע"ה עש"ק שקלים תש"מ מע"כ הוד כ"ק הגאון הצדיק מוהרמ"מ שליט"א שניאורסון האדמו"ר מליובאוויטש, שלום וברכה לעולם. כאשר הודיעו לי בדבר שהוד כ"ק גאוונו מתעניין בדבר קיום מצוות תפילין אליבא דר"ת... ועתה כאשר הודיעו לי בשם כ"ק הוד גאוונו שליט"א שיש סופר מובהק אצלו שנכון לשולחו אליי ולצוותו שיכתוב עבורי פרשיות דתפילין דר"ת כרצוני, הוא דבר גדול מאוד... והנני גומר בברכה שנזכה בקרוב לביאת הגואל אשר מצפים אנחנו תמיד. מוקירו מאוד, משה פיינשטיין".

בשנת תשמ"ב יצא לאור קובץ חידושי תורה: "יהיה בישורון מלך", לכבוד יום הולדתו השמונים של הרבי. הרב פיינשטיין השתתף בכתובת מאמר תורני, וכהקדמה כתב את הדברים האישיים הבאים: "בקשר לידידי וחביבי מעלת הוד כבוד קדושת הגאון הצדיק האדמו"ר מנחם מענדל שליט"א שניאורסאהן מליובאוויטש, הנה ידוע בעולם אודות גאונותו בתורה ואיך שהוא באמת מתעסק גדול בתורה כגאון, שהוא עובד תמיד בתורה ושהוא באמת בעל תורה... במשך השנים שאני מכיר את האדמו"ר שליט"א, שהקשר בינינו היה בידידות גדולה,

בעה"י
למע"כ ידידי הרב הגאון והצדיק
הרמ"מ שליט"א האדמו"ר
דליובאוויץ, השי"ת ירים קרנו
עד ביאת הגואל צדק.
המחבר משה פיינשטיין
ב' דר"ח אדר תשל"ב

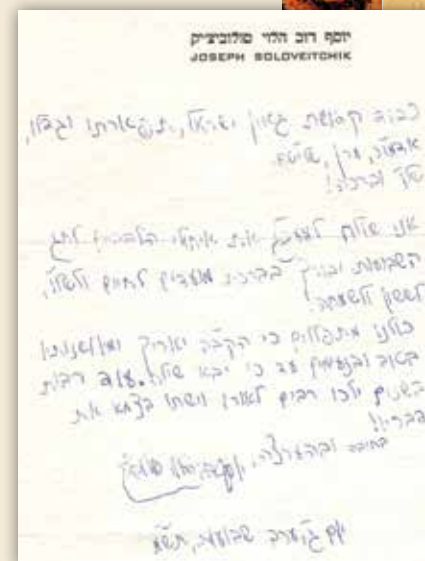
בעה"י
בברכה להוד כ"ק הגאון
מהורמ"מ האדמו"ר מליובאוויטש
שליט"א ירום כסאו עד ביאת מלך
המשיח בקרוב
המחבר משה פיינשטיין
י"ג תמוז תשמ"ג

רבי יוסף-דוב הלוי יוסף-דוב

רבי יוסף-דוב הלוי יוסף-דוב (אדר ה'תרס"ג - ניסן ה'תשנ"ג), היה מגדולי הרבנים והמנהיגים של יהדות ארצות הברית בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה.

כבר מימי עלומיו ניכרו בו כישרונות עצומים. אביו רבי משה מעיד עליו: "עוד מילדותו הראה לבעל כשרון עצום... וא"א מו"ר הגאון החסיד רבן של ישראל (רבי חיים) זצ"ל ניבא עליו כי לגדולות נוצר... יודע הוא כל התורה כולה... בור סיד שאינו מאבד טיפה... ויראתו קודמת לחכמתו".

עדות מעניינת לקשר המיוחד בינו ובין הרבי, אנו שומעים מדברי אדמו"ר הרי"צ: "אודות הרה"ג הרי"ד שי' במהותו העצמי - הנני יודעו ומכירו זה שנים רבות, עוד בהיותו בברלין. וחתני הרב הגאון האמיתי הרה"ח איש אשכולות מוה"ר מנחם מענדל שליט"א שניאורסאהן סיפר לי הרבה אודות גודל מעלותיו בלימוד ומרץ... (אגרות קודש אדמו"ר מוהריי"צ, ח"ה, עמ' שסח). לפנינו צילום ממכתב שכתבו לרבי כמה תלמידי הגרי"ד, שביקשו לערוך ספר מאמרים לכבודו. בין היתר הם כתבו כך: "יודעים אנו כמה הדוקים הם קשרי הידידות ההוקרה וההערצה ההדדית" שבין הרבי לגרי"ד. על כך כתב הרבי: "הרבה יותר מאשר יודעים!" כמו כן, מובא כאן צילום אחד מן המכתבים ששלח הגרי"ד לרבי, לקראת חג השבועות תש"מ.

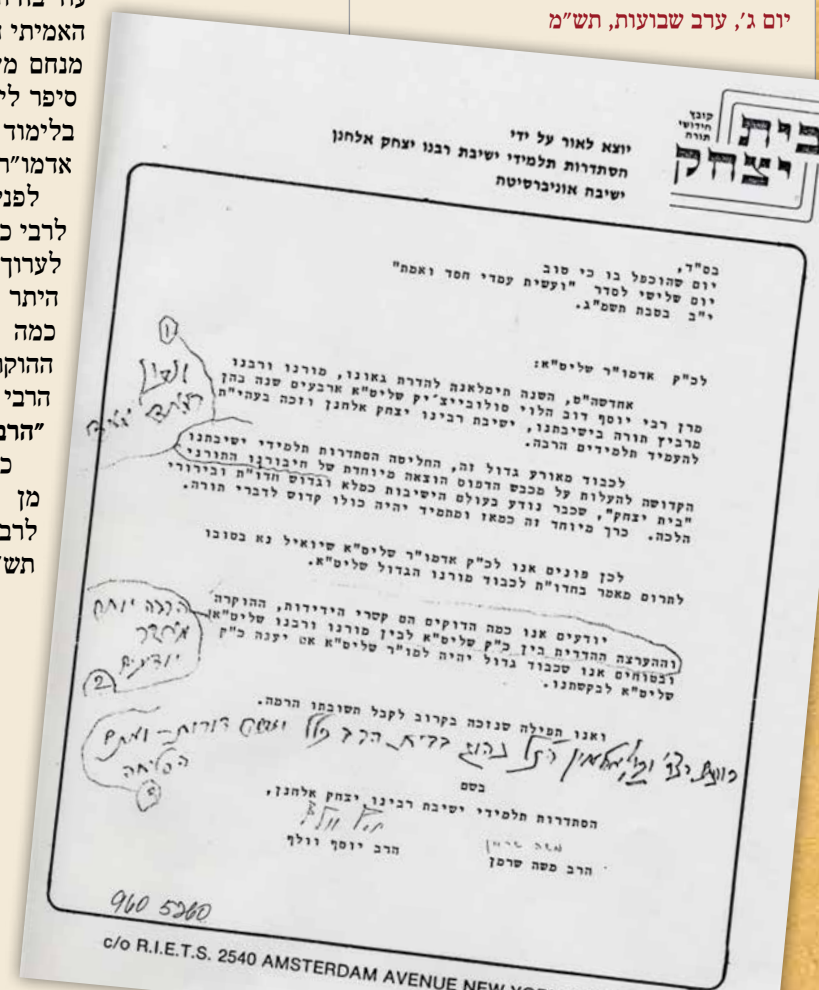

כבוד קדושת גאון
ישראל, תפארתו וגדלו,
אדמו"ר, מרן, שליט"א,
שלו' וברכה!

אני שולח למעכ"ג את
איחולי הלכביים לחג
השבועות. יבורך בברכת
מועדים לחיים ולשלום,
לששון ולשמחה.

כולנו מתפללים כי
הקב"ה יאריך ימיו
ושנותיו בטוב ובנעימים
עד כי יבוא שילה. עוד רבות בשנים ילכו רבים
לאורו וישתו בצמא את דבריו!

בחיבה ובהערצה,
יוסף דוב הלוי יוסף-דוב
יום ג', ערב שבועות, תש"מ

רבי יהודה צדקה

רבי יהודה יהושע חיים צדקה (שבת ה'תרע"ז - חשוון ה'תשנ"ב) היה ראש ישיבת פורת יוסף, ומראשי הנהגת הציבור הספרדי.

יום כ"ג אדר ב' תשר"מ

ב"ה

לכבוד מוריני ורבינו, מנהיג הרוחני של בית ישראל, כ"ק האדמו"ר מנחם מענדיל שניאורסאהן שליט"א.

יתן ה' וכת"ר ימשיך מנהיגותו עד בוא משיח צדקנו. ויזכה כת"ר לקבל את פניו ויחד אתו יזכו כל בית ישראל.

הזכרתי ד"ק בפרשת ויצא

ביקרא דאורייתא, יהודה ש. צדקה

נא להתפלל עלינו ועל כל המשפחה ובפרט לכל הנכדים בריאות והצלחה בכל העניינים.

יאודה בן שמחה.

בס"ד

כ"ד תשרי תשל"ח

לבאון ישראל ותפארתו יחיד הדור
הרמ"מ שניאורסאהן
האדמו"ר מליובאוויטש שליט"א:

הנני פאחל רפואה שלימה לכ"ב באריכה ימיט ושנים עד כי יבא
סילה.

רבי חיים צימרמן

רבי אהרן חיים הלוי צימרמן (ה'תרע"ד - אדר ב' ה'תשנ"ה) היה ראש ישיבה בארצות הברית שנודע בקרב תלמידי יחכמים כיחיד סגולה בגאונותו. מחבר הספר "אגן הסהר" (בענייני קו התאריך) שנחשב ליצירת מופת של גאונות.

הרב צימרמן היה אחיינו של רבי ברוך בער לייבוויץ, ראש ישיבת כנסת בית יצחק בקמניץ, ואצלו גם למד תורה. לאחר מכן למד אצל רבי משה הלוי סולובייצ'יק בארצות הברית. בגיל 24 היה לצעיר הרבנים החברים בהסתדרות הרבנים של אמריקה.

הרב צימרמן נפגש עם הרבי פעמים רבות ושוחחו באריכות בלימוד בסוגיות עמוקות שבתלמוד.

להלן צילום הקדשה ומכתב ששלח לרבי.

לבאון ישראל חד בדרא ממש
מהר"ר מנחם מענדיל
שניאורסון שליט"א האדמו"ר
מליובאוויטש. בכרכה והוקרה.
אהרן חיים צימרמן.

רבי נחום פרצוביץ'

רבי נחום פרצוביץ' (מכונה ר' נחום; אדר ה'תרפ"ג - חשוון ה'תשמ"ז) היה ראש ישיבת מיר. נולד בטרק לרבי אריה צבי פרצוביץ, שהיה נכדו של הרב שלמה הכהן מווילנה, בעל ה"חשק שלמה". למד תורה מפי רבותיו רבי ברוך בער לייבוויץ ורבי אלחנן וסרמן. בתקופת השואה שהה יחד עם תלמידיו ישיבת מיר בשנחאי שבסין. היה מכונה בשיבה "נחום טרוקר" על שם מקום לידתו. נישא לבתו של רבי חיים שמואלביץ ראש ישיבת מיר. משנת תשכ"ה החל לכהן כראש ישיבת מיר. במשך השנים העמיד תלמידים רבים, מהם רבנים וראשי ישיבות בארץ ובעולם. הרב פרצוביץ' היה מיווד מאוד עם הרבי. בשנת תשל"א השתתף הרב פרצוביץ' בהתוועדות של הרבי וכן נכנס ל"יחידות" יחד עם רעייתו, שהייתה אז מנהלת סמינר "בית יעקב" בירושלים. במהלך ה"יחידות" שוחחו בעניינים תורניים ובענייני עבודת ה'. בין הדברים סיפר לרבי שאדמו"ר הרי"צ התארח לפניו כארבעים שנה בבית אביו, שהיה רב בעיירה טרוקי בליטא, והוא זוכר שאת אדמו"ר הרי"צ ליוו שני אברכים. הרבי חיך ונענה, שאחד מן המלווים היה הוא, והשני היה הרב שניאור זלמן גוראריה.

את המכתב שלפנינו, שלח הרב פרצוביץ' אל הרבי לקראת יום הולדתו, י"א בניסן.

בע"ה י"א ניסן תשל"ב עיר הקדש והמקדש טובב"א.
לרגל יום הולדתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, אנו תפילה לשוכן מרומים שיאריך השי"ת ימי מלך כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש על ממלכתו ותחייתה עיניו בשוכ ה' ציון בב"א ובזכותו יושפע שפע רב על שומעי לקחו ועל כלל ישראל להושע בכל מילי דמיטב ובגאולה שלמה בב"א.
תפלת עני, נחום פרצוביץ'.

רבי יוסף
קאפח

רבי יוסף קאפח (כסלו ה'תרע"ח – תמוז ה'תש"ס) היה מגדולי תלמידי החכמים בדורנו וחבר בית הדין הרבני הגדול. מתרגם, מהדיר ומפרש כתבי הרמב"ם ועשרות ספרים של ראשוני ספרד, בעל השפעה רבה על קהילות יהודי תימן בארץ ישראל.

ב"ה
ד ד כסלו התשס"ה

כבוד הוד מעלת פדושה, עשרת השארית ישראל, הגאון האדיר,
דמסטרן גלילי, אדמו"ר כסוהר"ר מנחם מענדל שניאורסאהן
שליט"א

כבוד פדושה רוי"ס אדמו"ר

אין קץ לשמחתו לקבל ברכת אדמו"ר שנית, בחתומת גלילי א
אצבעותיו כיום ערב חת"ס חת"ס. בעז"ה ברכת אדמו"ר עמדה
לי. וה' חיוס יצא הכרך הראשון הוא ספר הסדע סן הכריכיה.
ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדס אשר נתן לי ה'
ישיה גא אדמו"ר עינו עליו. ואת אשר יש לתקן להבא, יצוה
לעו"ר להעירנו, ובעז"ה כך אנהג.

בתורה סמטקסי הלב, וברגשי

הכבוד הראוי

יוסף קאסא

יוסף קאסא

רבי משה צבי נריה

מוצש"ק לסדר בקש יעקב לישוב בשלוח
התשמ"ח

הרי זה בכי יותן, מתנת אהבה לידידי
עזו וידידי נפש וידיד נפש-כל'ח, הרב
הגאון הצדיק אספקלריה המאירה, פאר
הדור והדרו, לוחם מלחמות ה', נשיא א-
ל בתוככי ישראל, הלא הוא כבוד קדושת
מורנו ורבינו הרב רבי מנחם מענדל
שניאורסאהן שליט"א, כבוד קדושת
אדמו"ר מליובאוויטש, עד ביאת גואל
צדק אמן. מאתי ידיד נפשו קשור באהבתו,
המתעיר לאריכות ימיו ושנותיו עדי יבוא
ימנו ולו יקות עמים, ביטעות ה' כהרף עין.
כלב ונפש, מנשה בן רחל לאה.

הרי זו מנחת עני לאות אהבת אמת ל"ע וידי"נ
אהוב למעלה ונחמד למטה כ"ק האי גאון וצדיק
וח"ב צ"ס"ע דמסמךן גליון ליה... זקן שבסנהדרין
ראש גולת אריאל ת"ת ה"ה כגקש"ת מוהר"ר
מנחם מנדל שניאורסאהן שליט"א אדמו"ר
מליובאוויטש עבדו"א

מאתי שפל האנשים עבד לעבדי ה' אסקופה
הגדרסת בפני לומדי תורה לשמה ועוסקיה
המעתייר בערו שיזכה לנהל עדתו לקראת משיח
צדקנו ידי"נ קשור באהבתו בלב ונפש

מנשה בן רחל לאה
המחבר

"ואברכה מברכיך"

הבוחר בעמו ישראל וברועיו הנאמנים, יחזק ויאמץ כח וחילו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א, לעמוד בראש מערכות עם ה', ולהנהיג דורנו ברוב עוז ותפארה, עד יאיר על כולנו אור תורת אמת, אור גאולה וישועה. כעתירת הכו"ח בכבוד והדר בהר הקודש בירושלים.

משה צבי בהרב ר' פתחיה
וצ"ל גריה

הרועה

פאת
הרב עדין אבן ישראל
(שטיינזלץ)

פרסום ראשון בעברית
פרק מתוך הספר החדש
My Rebbe
שיצא לאור בימים אלו

מקבילה לעומק ולעוצמה שב"יחידות". "יחידות" היא יותר מרגע של השראה, ואפילו יותר מהצהרת אהבה: ב"יחידות" האדם מוסר את כל-כולו לרבי. הרבי שואב כוח ממסירותו של החסיד, ואילו החסיד מרגיש שהוא מתחדש ומתמלא בכוחות חדשים, וכי הרבי מאפשר לו לחיות חיים משמעותיים יותר ולהתמודד טוב יותר עם הקשיים החומריים והרוחניים הנקרים בדרכו.

בבואו ל"יחידות" חולק החסיד עם הרבי את ספקותיו ופחדיו. הוא יכול לבקש ברכה או דברי ניחומים. החסיד ניצב בפני הרבי חשוף לחלוטין, ללא כל הגנות, וחולק אתו את מחשבותיו הכמוסות ביותר. אחרי שהרבי מקשיב לחסיד הוא עונה על שאלותיו, מפוגג את ספקותיו, מעודד אותו להתמודד עם קשייו ומברך אותו.

בתורה מתואר יהושע בן נון כ"איש אשר רוח בו", והמדרש מסביר שהוא ניחן ביכולת "להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד". נראה שגם הרבי ניחן במתן זו. במשך שנות נשיאותו הארוכות הוא נפגש והתכתב עם רבבות בני אדם, רובם לא מתוך תנועת חב"ד. הם הגיעו אליו כדי לקבל הדרכה רוחנית ומעשית גם יחד, ולכל אחד ואחד מהם היה הרבי משיב תשובה אישית; הוא 'הילך כנגד רוחו' של כל מי שפנה אליו.

"יחידות"

"יחידות" היא מעמד שבו החסיד עומד לבדו פנים אל פנים מול הרבי. ה"יחידות" הייתה נהוגה בתנועת חב"ד מאז היווסדה, ואין בעולם שום

לא תהיה חלישות

מכתב זה כתב הרבי זי"ע

עשרה ימים לאחר הסתלקות חותנו, הרבי הריי"צ זי"ע

ב"ה, כ' שבט, תש"י

הרה"ח הור"ח אי"א נר"מ וכו' מהור"מ שי' ליפסקר
שלום וברכה!

עומדים אנו עוד נבוכים ונדהמים מההסתלקות וקשה עדיין כתיבת מכתבים, אבל זה ברור כי רצונו הקדוש של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ היה, וכן הוא גם עתה, שלא תהיה ח"ו חלישות באיזה עבודה שהיא שעמדה תחת נשיאותו; ואשר כל המקושרים אליו יתחזקו ויתאמצו ביתר שאת וביתר עז במלוי תפקידם אשר הטיל עליהם. ובלי ספק אשר גם להבא ישפיע כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ עליהם מרוחו שיצליחו בעבודתם הכללית ובחייהם הפרטים.

אחד הדברים אשר הואיל כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ לדבר אתי בימים שלפני ההסתלקות היה בענין החינוך של ילדי ישראל במדינות אפריקה: ליסד שם בעזהשי"ת סניף מעבודתו החינוכית, אשר תפקידו יהיה גם לעזור לאחינו בני ישראל שי' הדרים באפריקה ביסוד וסידור מוסדות חנוך כשרים - ולתכלית זו גם להכשיר חוג מלמדים משלהם - וגם להשגיח כל יעשה עול לבני הנעורים העולים מהתם לאה"ק ולשמור עליהם שלא ילכדו ח"ו לרשת הכפירה. ואמר לי שבקשר לזה יכתוב אליו שהוא יסע לשם - לאפריקה - לבקר את המצב על אתר לארגן את העבודה שם ולנהלה שם. עד כאן דברי הרב. בינתיים נצחו אראלים כו' ולא בא הדבר בכתיבה.

באשר הוחלט להמשיך בעזהשי"ת את כל העבודה שהתנהלה תחת נשיאות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, ולהתחזק בה עוד ביתר שאת ויתר עז אשר זהו ודאי רצונו הקדוש, הנני בזה להודיעו את כל הנ"ל ומבקש אני אותו אשר אם יסכים לקבל עליו המשרה הנ"ל - ואין ספק אצלי אשר יקבלה בשמחה רבה - יודיעני מזה ואכתוב ללשכה בפרוז לסדר את העניינים הכרוכים בזה.

דעת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ היתה שבתחילה יסע לאפריקה בעצמו, ורק אחר כל יבואו גם ב"ב יחיו לשם. - כהנ"ל שמעתי לאחר שנודע שבטלה הצעת העסק שהציעו לפניו ואשר חזר לעבודתו הקודמת.

למענהו התכוף אני מחכה.
באיווי כל טוב סלה
מ. שניאורסאהן

"יחידות" היא זמן של קשב מוחלט, טוטאלי. בשיחות עם ידידים או מכרים דעתנו מתפזרת מפעם לפעם, וכאשר אנו מנסים להיזכר בשיחה, יש בה תמיד "חורים" של שכחה. ב"יחידות", לעומת זאת, גם החסיד וגם הרבי מצויים בריכוז מוחלט.

הרבה מאוד אנשים זכו ל"יחידויות" עם הרבי, ולכולם היה זה מעמד שאותו יזכרו כל ימיהם. החסיד מקשיב רוב קשב לכל מילה וזוכר הכול: הן את הפרטים הקטנים והן את המסרים העיקריים. כל פרט ופרט נתפס כחשוב: העצה, הרעיונות שהרבי מעלה וגם המכלול כולו.

האינטנסיביות הזו נובעת, כמובן, מצרכיו של החסיד, שכן כל מרכיב של המפגש הוא אישי וחיוני ביותר להווה שלו ולעתידו.

לא כל מפגש אישי עם הרבי הוא "יחידות": הרבי עשוי להיפגש בארבע עיניים עם תלמידיו, חסידיו ואנשים אחרים כדי לקבל מידע חדש, להנחות ולהדריך, לדון בנושא מסוים או לקבוע מדיניות. ה"יחידות", לעומת זאת, מוגדרת כמפגש אישי של החסיד כחסיד עם הרבי כרבי, הגם שלמעשה רבים מן האנשים שזכו ל"יחידות" עם הרבי לא נמנו עם חסידיו.

ב"יחידות" הייתה תשומת לבו של הרבי ממקדית כולה בעומד מולו; הוא קלט לא רק את כל מה שנאמר אלא גם את מה שלא נאמר: שפת הגוף, הדקויות שבבקשות, ואפילו דברים שאותו אדם עצמו לא התכוון לגלות. גם האדם שנכח באותה "יחידות" בדרך כלל שמע וקלט כל מילה שהרבי אמר, גם אם לא הבין את הכול. כל תנועה והבעת פנים של הרבי נשמרו בזיכרון, עד כדי כך ששנים אחרי ה"יחידות" יכול אותו אדם להיזכר בבהירות רבה בכל שנייה של המפגש הזה פנים-אל-פנים עם הרבי – אף אם אין הוא מצליח להיזכר בסביבה הפיזית. אני עצמי זכיתי ל"יחידויות" רבות עם הרבי, אך מעולם לא "ראיתי" את הפרטים הפיזיים של חדרו של הרבי – עד אשר הוכנסתי לשם אחרי פטירתו.

ואולם המודעות וההתמקדות האינטנסיביות הללו לא היו אלא תוצר לוואי של ה"יחידות" עם הרבי (ולא רק עם הרבי הזה אלא גם עם כל

קודמיו), ולא עמדו במרכז. מהותה של ה"יחידות" הייתה שברגעים אלה המודעות של הרבי לא הייתה מודעות רגילה אלא מודעות מועצמת, גבוהה יותר. נראה שב"יחידויות" הוא נכנס למעין מצב של השראה שמימית. לי, כמו לרבים אחרים, נראה שברגעים אלה נתגלו לעין כוחות חבויים שפעלו בו, והמילים שיצאו מפיו במהלך ה"יחידויות" היו לכל הפחות בגדר "נבואה סמויה"; גם אם לא היה בהן ביטוי גלוי לחזון נבואי, הן נבעו ממקור מעל לשכלו המודע והרציונאלי של הרבי.

בראשיתו של ספר זה סיפרתי על ההתרשמות האישית שלי מכך שהרבי היה, בבידור, אדם קדוש, צדיק. אין לי כל ספק בכך שהיו לו יכולות על-טבעיות ושהוא היה מקושר בקשר מתמיד עם מדרגה אחרת של קיום, שבלי כל היסוס אני מכנה בשם "מדרגת האלוקות". במחיצתו, לא רק ב"יחידויות" אלא גם בהזדמנויות אחרות, תמיד הרגשתי שהיה בו משהו הרבה מעבר לעומק האינטלקטואלי הגלוי שלו. תחושה זו כמובן אינה ניתנת להוכחה אמפירית, ואולם עצם ההרגשה הזו, שלי ושל רבים אחרים, היא עצמה נתון אמפירי במובן זה שאי-אפשר לפטור את העדויות שלנו בלא כלום.

יש להרגיש כי תכונות אלה של קדושה ושל קשר עם מדרגה אחרת קיימות לא רק אצל אדמו"רי חב"ד, אלא גם אצל עוד הרבה מאוד אדמו"רים חסידיים גדולים. ומשום שהמילים היוצאות מפיו של רבי במהלך "יחידות" – בין שהן מילים של עצה או ברכה, הנחיה או עידוד – נתפסות אצל החסיד כבעלות ממד נבואי, יבסס עליהן החסיד את ההחלטות החשובות ביותר של חייו. לא פעם קרה שבמהלך ה"יחידות" שכח אדם את העניינים החשובים ביותר שרצה להעלות, נגע בהם רק בעקיפין, או אפילו שיקר – אך הרבי היה זה שהעלה אותם או דלה את האמת (במקרים מסוימים היה כידי הרבי מידע מוקדם ממקורות אחרים, אשר העצימו את ערכם של דברי הרבי, ולעתים גם את גורם ההפתעה שבהם).

תשובותיו של הרבי היו, בדרך כלל, קצרות ומדויקות, אך לעתים הוא היה מוסיף הסבר או

אין לי כל ספק בכך שהיו לו יכולות על-טבעיות ושהוא היה מקושר בקשר מתמיד עם מדרגה אחרת של קיום, שבלי כל היסוס אני מכנה בשם "מדרגת האלוקות". במחיצתו תמיד הרגשתי שהיה בו משהו הרבה מעבר לעומק האינטלקטואלי הגלוי שלו

מבאר את שיקול הדעת שלו. הוא תמיד היה החלטי, על אף שמעולם לא דיבר בדרך של הטפה או פקודה, אלא תמיד ניסח את דבריו בלשון של בקשה או הצעה. כמובן שהיו פעמים שאפילו האדוקים שבחסידיו ביקשו לשנות את דעתו או לפרש את דבריו באופן שיתאים להם יותר; ואולם הרבי כמעט מעולם לא נענה להם.

הרבי הרביעי של חב"ד, הרבי המהר"ש, תיאר פעם כיצד הרגיש במהלך "יחידויות". אחד המשמשים שלו תהה מדוע הוא מזיע כל כך הרבה במהלך ה"יחידויות", והתלונן על כך שהיה עליו לעזור לרבי מהר"ש להחליף את כותנתו שוב ושוב במשך ה"יחידויות", משום שכל כותנת חדשה נספגה כולה עד מהרה בזיעה. הסביר לו הרבי המהר"ש: "בשביל שאוכל להשיב עצה נכונה לשואל אני צריך להרגיש בצרתו ממש כמו שהוא בעצמו מרגיש, ואני מוכרח להפשיט את עצמי מלבושי [כלומר: מן האישיות וההכרה שלי], ולהתלבש בלבושיו שלו. ושוב כשאני צריך ליתן לו עצה לא אוכל לעשות כן כשאני עדיין בלבושיו, כשם שהוא בעצמו אינו יכול להשית עצות בנפשו. ואני צריך להפשיט את עצמי מלבושיו ולהתלבש בלבושם שלי... ומעתה הגע בעצמך: במשך שעה, אם אדם צריך חמישים פעם להתפשט ולהתלבש, כלום אפשר שלא להזיע?"

מקומן של ה"יחידויות"

'חדר' ההמתנה ל"יחידות" עם הרבי לא היה אלא המסדרון שהוביל אל חדרו. בדרך כלל שהו שם חסידים אחרים, בעיקר תלמידי הישיבה, להוטים לשמוע דיווחים מאלה שיצאו מן ה"יחידויות".

"יחידות" עם הרבי יכלה להימשך דקה או שתיים – או שעות ארוכות, בהתאם לאדם ולנסיבות. בגלל מספרם הרב של האנשים שביקשו להגיע ל"יחידות" צריך היה לוודא שהמפגשים יהיו כמה שיותר קצרים; לעיתים קרובות היה הרבי פוגש עשרות רבות של אנשים בלילה אחד. על אחד מהמזכירים של הרבי הוטל התפקיד הבלתי נעים לשמש כסדרן המוציא מחדרו של הרבי את האנשים שנשארו שם מעבר לזמן שהוקצב להם, כדי שיישאר זמן לאחרים.

חסידים נוהגים שכל גבר שנכנס ל"יחידות" עם הרבי חוגר לפני כן אבנט – "גארטל". לאחר חגירת האבנט היה אותו אדם נכנס לחדרו של הרבי, שהיה ישוב לשולחנו, ובדממה מניח לפניו

פתק ובו שאלותיו. לאחר מכן היה ממשיך לעמוד, תוך שהוא מתבונן ברבי הקורא את הפתקה שלו, ומחכה לתשובתו. העמידה הדוממת לפני שולחנו של הרבי, היא מאפיין מובהק של ה"יחידות".

אשתי באה ממשפחה חב"דית ותיקה. ב"יחידות" הראשונה שלה אצל הרבי היא התמוגגה בדמעות מעוצמת יראת הכבוד וההתרגשות מעצם העמידה לפניו. יראת הכבוד העמוקה של החסיד כלפי הרבי דומה במידה רבה למה שמרגיש אדם כלפי אביו מלכו. החסיד אינו מוציא מילה מפיו אלא אם כן הרבי פונה עליו, ולעתים הוא אף אינו נע ואינו זע כלל. יראת הכבוד הזו מודגשת בחב"ד יותר מאשר בחסידויות אחרות, ומקורה במסורת עתיקת יומין.

בתחילה ערך הרבי "יחידויות" שלוש פעמים בשבוע: בימי ראשון, שלישי וחמישי; אחרי פטירת אמו, בשנת תשכ"ה, הוא החל לערוך "יחידויות" רק פעמיים בשבוע ובהמשך, לבקשת רופאיו, פעם בשבוע בלבד. ה"יחידויות" התחילו בדרך-כלל בשמונה בערב ונמשכו עד אשר פגש את אחרון הממתינים בתור, לא פעם עם עלות השחר ואף מאוחר יותר. רק לעתים רחוקות ערך הרבי "יחידויות" בשעות היום (בניגוד לפגישותיו עם אישים מיוחדים, וכן פגישות עבודה שלו עם מזכיריו או שולחיו, שכולן נערכו בדרך-כלל בשעות העבודה).

בשנת תשמ"א פסקו לחלוטין ה"יחידויות" עם אנשים פרטיים, משום שמבקשי פניו של הרבי היו רבים כל-כך עד שלא הייתה כל אפשרות להיענות לכולם, והרבי לא רצה להפלות בין מבקשיו ולהעניק "יחידויות" רק לנבחרים. באותה עת החל אפוא הרבי לנהל "יחידויות כלליות", היינו: "יחידויות" לקבוצות של אנשים. ב"יחידות" פומבית היה הרבי מדבר אל קבוצה של חמישים-שישים נפש, ובשנים מאוחרות יותר אף של כמה מאות בני אדם. הקבוצות אורגנו על-פי לשון הדיבור של משתתפיהן; יש שהרבי היה מקיים "יחידויות" ביידיש, בעברית, באנגלית ובצרפתית בזו אחר זו.

הרבי נהג לומר לאותן קבוצות שכל אחד ואחת בהן עדיין זוכה בכל היתרונות של "יחידות" פרטית. כל אחד ואחת נתבקשו לחשוב על השאלות שברצונם להפנות לרבי, ולהתרכז במילותיו של הרבי על מנת לשאוב מהן הדרכה. לגישה זו ל"יחידות" יש תקדים ברורות מוקדמים יותר בתולדות החסידות. על המנהיג השני של תנועת החסידות, רבי דב בער "המגיד" ממזריטש, מסופר שהיה פונה אל תלמידיו כאל קבוצה, וכל אחד מהם היה מוצא את התשובות לשאלותיו.

ציורו של החסיד ר' זלמן קליינמן - חסידים בפרוודור המוביל לחדרו של הרבי ממתינים להיכנס ל"יחידות" ב-770,

אחרי השיחה של הרבי היה כל אחד ואחד מהמשתתפים עובר על פני שולחנו, מוסר לו מכתב ומקבל ממנו כמה מילות ברכה ודולר "לתת לצדקה". חלק מהמשתתפים היו אף מקבלים, מאוחר יותר, תשובה בכתב למכתבם. המושג "יחידות כללית" הוא אמנם סתירה מיניה וביה, אך הן הרבי והן החסידים תפסו את המפגשים הללו כ"יחידות" אמיתיות, עם כל המרכיבים הרוחניים והנפשיים של ה"יחידות" המסורתית. אחרי שה"יחידות" האישיות פסקו הן "הומרו" בחלוקת הדולרים, אשר תוארה בהרחבה לעיל בספר זה. אמנם חלוקת הדולרים בוודאי לא הייתה מספקת כמו ה"יחידות", אך בכל זאת היא העניקה לחסידים הזדמנות להחליף דברים קצרים עם הרבי ולבקש את ברכתו.

קסמו האישי של הרבי במפגשים אישיים

הדבר הראשון, ולעתים היחיד, שאנשים הבחינו בו אצל הרבי היה העיניים שלו. קשר העין המידי והמתמשך שיצר הרבי עם כל אדם גרם לכל אחד ואחד מן המבקרים אצלו לחוש שיש לו קשר אישי עם הרבי. וכך סיפרה לי אישה אחת - תיאור אופייני לחוויה של עמידה פנים-אל-פנים מול הרבי: "העיניים שלו כבשו אותי", אמרה, "הן היו חודרות, עיניים שלא משקרות". אכן, עיניו הכחולות של הרבי היו מלאות הבעה, ומבטו היה חודר - אך בלי להיות פוגע או פולש. במפגשים אישיים אלה היה הרבי גם מחייך הרבה, ובמקום ה"פרסונה" הרצינית,

הכמעט 'שטוחה' שהציג בשיחותיו הפומביות הוא נראה הרבה יותר מלא גוני-גוונים ופתוח. הרבי התעניין התעניינות אמיתית בכל מבקריו, בין שהיו אישים חשובים או מפורסמים ובין שהיו סתם אנשים מן השורה. זאת ועוד: אנשים שהגיעו אל הרבי לראשונה בחייהם גילו לא פעם שהרבי כבר ידע עליהם לא מעט: את הקווים הכלליים של סיפור חייהם, ולפעמים אף מאורעות מסוימים בתולדותיהם. לרבי היה זיכרון יוצא דופן, לרבות היכולת לזכור פרטים אישיים. לא פעם הופתעו מבקרים והתרגשו עמוקות מכך שהרבי זכר את שמות ילדיהם. נוסף על כך, הוא ניחן ביכולת לצרף פרטים שונים לכדי מכלול שלם.

כל אחד, ולא משנה מאיזה רקע חינוכי או גיאוגרפי בא או מה הייתה השקפת עולמו, הרגיש בנוח עם הרבי. עבור לא מעט אנשים היה המפגש עם הרבי המפגש הראשון שלהם עם דמות רבנית חשובה. היו כאלה שחששו מכך שהרבי יחלוק על דעותיהם או יביע חוסר הסכמה למעשיהם, ואחרים ציפו שלא יהיה להם על מה לדבר אתו. ואולם הרבי גרם לכל אחד להרגיש רצוי. אנשים ראו וחשו שהוא הבין את נקודת המבט שלהם.

הן במפגשים אישיים והן באספות פומביות מעולם לא הסתיר הרבי או טשטש את דעותיו ורעיונותיו, וכשם שהחמיא לאנשים על הצדדים החיוביים של רעיונותיהם ושל העשייה שלהם כך גם חלק על דברים שלא נראו לו או שלא הסכים עמם - אך בדרך-כלל הוא עשה זאת בעקיפין, לעולם לא בצורה חותכת. אפילו את ההערות החריפות ביותר שלו הוא העיר בנעימות, בלי לפגוע בשום אדם באופן אישי ובלי להישמע ביקורת. את הביקורת שלו הוא ניסח בדרך כלל בלשון חיובית, כגון שהיה מציע לאדם להתבונן בדברים מזווית

שונה. רק לעתים נדירות הוא דיבר בצורה שלילית על מעשיהם ודעותיהם של אחרים.

הרבי מעולם לא החניף לאיש. הגם שתמיד היה מנומס ומתחשב, הוא דיבר תמיד בסמכותיות. הוא פנה אל כולם כמו אישיות מלכותית: אדיב, קשוב ומתחשב, אך בלא להתכופף אפילו כמלוא הנימה. בין שהסכים עם אורחיו הנכבדים או חלק עליהם, הוא היה מביע את דעתו-שלו.

נימוסיו, שהיה בהם צד של אצילות, ניכרו במיוחד במפגשים אישיים. אדיבותו נתפסה אצל הכול כביטוי אמתי, ספונטאני, של אישיותו.

קסמו האישי של הרבי היה כה רב עד שהוא יכול היה לחולל שינויים בבני אדם, בעיקר במפגשים האישיים. לא מעט אנשים שינו את כל חייהם בעקבות פגישה קצרה אתו; ואולם ההשפעה הזו לא הייתה אוניברסלית: רבים המשיכו לחיות את חייהם אחרי המפגש אתו כשם שחיו לפני כן, ובכל זאת הפכו לחסידים של הרבי עצמו, במובן של ההערכה אשר חשו כלפיו וההתקשרות הרגשית שלהם אתו.

למעת בעולם

ה"יחידות" הייתה, כמובן, מוגבלת רק לאלה שיכלו להגיע למרכז חב"ד באיסטרן פארקווי 770. הקשר של הרבי עם החסידים, ועם עוד רבים אחרים, בכל רחבי העולם, נעשה באמצעות מכתבים.

הרבי, ורק הוא, היה זה שפתח וקרא את כל המכתבים שנשלחו אליו. לאחר מכן היה כותב בעצמו תשובה קצרה או מכתב תשובה לאחד ממזכיריו. הטיטה הייתה נמסרת למזכיר אחר שהיה מדפיס אותה.

הרבי קיבל מכתבים בשלל שפות, אך התכתובת שלו נעשתה בעיקר בעברית, בידיש או באנגלית. בצורה פרדוקסאלית-משהו דווקא מכתביו באנגלית הם פחות פורמליים מאשר מכתביו בעברית או בידיש, ולכן הם משקפים קצת יותר מאישיותו, בין השאר גם הודות למיומנותו הרבה של מזכירו הראשי בשפה האנגלית, הרב ד"ר ניסן מינדל.

אחרי שמכתביו הודפסו היה הרבי קורא אותם וחותם עליהם. תמיד היו כמה מכתבים, לעתים גם ברכות לחגים או לימי הולדת, שהרבי ביקש שדווקא המזכיר יחתום עליהם; לעתים היה הרבי עצמו חותם בשמותיהם של מזכיריו במקום בשמו, ואיננו יודעים מדוע. אני מניח שפה ושם היו עמדות או הצהרות שהרבי העדיף לשמור מרחק מהן.

הרבי הקפיד לשמור עותקים של המכתבים ששלח. רבים מהמכתבים שכתב עוד בטרם היותו רבי היו מעין מאמרים קצרים בסוגיות תורניות ובהשקפת עולם. מכתבים מוקדמים אלה נכתבו כהצהרות של מדיניות שנאמרו בשמו של חמיו. ברבות השנים שלח הרבי פחות ופחות מכתבים מסוג זה ויותר מכתבים מסוגים אחרים: תשובות על עניינים אישיים וציבוריים או על שאלות בהלכה, מכתבים למלומדים, ברכות לימים טובים ולמאורעות חגיגיים.

אנשים הפונים אל רבי בדרך כלל מבקשים את עצתו מתוך פתיחות, ומתוך האמונה בכך שלרבי יש תשובה לכל. כאשר אדם הולך לפסיכולוג, למשל, הוא לא ישאל אותו כמה להשקיע את כספו. אדם הפונה אל רבי בבקשת עצה, לעומת זאת, עשוי לשאול אותו כיצד להשקיע את כספו, לאיזה בית חולים כדאי לו לפנות, מה עליו לעשות כאשר הוא אינו מצליח להתרכז בתפילה, וגם כיצד עליו לנהוג כאשר הוא כאשר הוא מרגיש קושי בחיי הנישואין שלו.

תשובותיו הרבות של הרבי שונות זו מזו, כמובן, אך אפשר להצביע בבירור על קווי יסוד של גישתו. לא משנה מה היה נושא השאלה: ענייני משפחה, שאלות אישיות, סוגיות עסקיות או כל עניין אחר, תשובותיו של הרבי היו תמיד לעניין, תמיד הכילו המלצה בהירה לדרך פעולה, ולעולם לא היו מעורפלות. הרבי היה תמיד אופטימי והדריך את השואל לראות גם הוא את הדברים ברוח זו. כאשר שאלו אנשים כיצד עליהם לתקן מעוות כלשהו הוא היה מציע להם דרכים לתקן ולהשתפר. מעל לכל הוא עודד אותם לחשוב פחות על העבר ויותר על העתיד וקרא להם להרבות במעשים טובים ולהתמקד בעשייה חיובית. לאישה נואשת אחת, אשר כתבה לו שכל מה שיש לה בחייה הוא רע, השיב הרבי: "בעולמנו זה הכל מעורב טוב ורע, ועל האדם לבחור מה להדגיש ובמה להתבונן, ובמה להתעניין, כי בחיי כל אחד ואחד שני דרכים ישנם, לראות את הטוב הסובב אותו או [ההפך] וכו', ואם בכל אחד ואחד הדברים אמורים, על אחת כמה וכמה בבני ובנות ישראל, המאמינים אמונה מוחלטת בנצחיות הנפש, זאת אומרת נצחיות הרוחניות, זאת אומרת ניצחון הטוב ניצחון בהחלט, שהרי אי-אפשר שדבר חולף ועובר שלא ינוצח בהחלט על-ידי הקיים ונצחי, שהרי אין גם ערך [=חס] ביניהם".

הרבי אהב לצטט את אמרתו של הרבי מהר"ש, הרבי הרביעי מליובאוויטש: "לכתחילה אריבער". במצבים שבהם עלינו לפעול, אמר, אל לנו לבחור בדרך הקלה, אלא עלינו ללכת בדרך המאגרת

יותר. הרבי נקט גישה זו לא פעם כאשר השיא עצה לאנשים שהתמודדו עם מצבי אובדן, קשיים בעסקים, מעברים ממקום למקום וכיו"ב. לאנשים אלה נהג ליעץ עצה נועזת יחסית: לא רק להתמודד עם הקשיים האלה ברוח אופטימית, אלא גם להתייצב מולם עם מידה גדושה של אומץ.

הרבי מעולם לא נקט סגנון שיפוטי. כאשר ביקש, למשל, להניא זוגות צעירים מנישואי תערובת הוא היה אומר להם שאם באמת אכפת להם זה מזה, בוודאי לא ירצו לפגוע זה ברגשותיו של זה, וכי נישואין כאלה עלולים להוביל לחיים כואבים מאוד. להורים אשר ילדיהם בגיל העשרה הקפידו יותר מהם על שמירת המצוות היה מיעץ לקבל את ילדיהם ולחזק אותם בדרכם להפוך לבני-אדם טובים ורוחניים יותר; אך במקביל הורה לילדים להתחשב בהוריהם ולהיענות להם, גם כאשר יש ביניהם מחלוקת בעניינים שונים.

היו שאלות שגם הרבי לא יכול היה לפתור. כך, למשל, לאלה אשר ביקשו ממנו להסביר את השואה נהג לומר שיש שאלות שאין לנו תשובות עליהן, וכי אין ביכולתו להשיב על כך. עד כה יצאו לאור שלושים כרכים של מכתבי הרבי, וגם הם אינם מכילים את כל המכתבים שהוא שלח בשנות נשיאותו ולפניהן. ספרים אלה הם מאגר ראשוני של מחשבתו, ערוך ביטוי מרכזי של כוחותיו השכליים והרוחניים.

אחרי הסתלקותו של הרבי ממשיכים החסידים לבקש את הדרכתו. רובם נוהגים לפי ההנחיות שהרבי התווה לפני הסתלקותו, וכך הם נועצים בשני רופאים בנושאים רפואיים, או פונים לשני חברים בבקשת עזרה בכל הנוגע להחלטות עסקיות – אם אלה הם אנשים בעלי ניסיון בתחום זה. כמו כן, וגם זה כפי שהורה הרבי, החסידים המבקשים לקבל הדרכה רוחנית מעיינים בספריו השונים של הרבי, ובשאלות קשות יותר גם פונים לרב או למשפיע – המדריך הרוחני – האישיים שלהם. רבים גם פועלים כפי שהתווה הרבי אחרי פטירת חמיו בשנת תש"י. כאשר נשאל אז הרבי כיצד לפתור בעיה קשה, הוא יעץ לכותב המכתב ללכת לקברו של הרבי הריי"צ: אם תחזק את הקשר שלך עמו ותשלח שאלות לציגו, כתב, "מצא הרבי [הריי"צ] דרך להשיב לך".

כיום, אחרי הסתלקותו של הרבי, יש חסידים הפונים לאגרות הקודש שלו כדי לחפש בהן תשובה לשאלותיהם האישיות (נוהג אשר בשם אופן איננו מקובל על הכל). הדבר נעשה כך: החסיד בוחר כרך, פותח אותו באופן אקראי ומניח שם את מכתבו ובו

השאלה. לעתים נראה בעליל שאין באותו דף כל תשובה רלבנטית. במקרה כזה יהיו שואלים אשר יחזרו שנית על התהליך, הגם שרוב השואלים לא יעשו כן. יהיו כאלה שינסו 'לגלות' את הקשר בין שאלתם לבין התשובה ש'קיבלו' באגרות הקודש עלידי פנייה לסמכות גבוהה יותר, כגון המשפיע שלהם, או עלידי כך שיוציאו את דברי האיגרת מהקשרם. רבים ממכתביו כתב הרבי "ברכה והצלחה", מה שמתפרש כאילו הרבי נתן את הסכמתו לעניין שעליו נשאל; ולעומת זאת אם נאמר באיגרת "הישאר במקומך", החסיד לא יעקור למקום אחר.

שורשיו של מנהג זה, שאני אישית איני מעודד את קיומו, עתיקים למדי; הוא מוזכר כבר בתלמוד (חולין צ"ה ע"ב), שם מסופר כי שמואל נהג לפתוח ספר באופן אקראי כדי לקבל מן הכתוב שם הנחיה כיצד לנהוג במקרה מסוים. חכמים אחרים נהגו לצאת לרחוב ולבקש מילד קטן "פסוק לי פסוקך", כלומר: אמור לי איזה פסוק למדת היום, והיו רואים את אותו פסוק כהנחיה (חגיגה ט"ו ע"א ועוד). גם במקומות אחרים נוהגים יהודים עד היום לפעול בדרך דומה: פותחים ספר קודש באופן אקראי ומחפשים בו תשובה לשאלותיהם.

לסובב את המפתח ולפתוח את הדלת

שלא במפתיע, חסידיו של הרבי מילאו את עצותיו, או לכל הפחות השתדלו כמיטב יכולתם לעשות כן. אנשים אשר לא שמעו לעצותיו או להצעותיו ניסו, בדרך-כלל, למצוא לכך הצדקה תיאורטית בדיעבד. ציות מוחלט הוא אפשרי, תיאורטית, אך במציאות זה כמעט לא קורה, בעיקר כאשר הציות דורש מאמצים מורכבים. כאשר הרבי היה יועץ, למשל, כדי להשיג שלום בית, לתת לבן או בת הזוג יותר מרחב, לא תמיד היו מבקשי העצה מסוגלים לעשות זאת, בעיקר כאשר היה מדובר במציאות של חיי היומיום. ציות איננו עניין אוטומטי. גם בצבא לא תמיד מצייתים, וגם לא תמיד אפשר לציית, לכל הפקודות. לדעתי, רק במקרים בודדים יקבל אדם הנחיה מרבי ויאמר מיד: 'לא אכפת לי מה דעתו: אני אעשה מה שאני רוצה'. אכן, יהיו מקרים שאנשים פעלו על-פי עצתו של הרבי בלא לב ולב, או ניסו איכשהו להתחמק מביצועה באופן חלקי ואפילו מוחלט.

היו מקרים נדירים שבהם הרבי אמר, אם כי בשקט ובאופן כללי, כי הצעתו לא נתקבלה, אך הוא מעולם לא התלונן על מקרים ספציפיים ופרטיים של אי-ציות. אני אישית מכיר שני מקרים המדגימים, באופנים שונים, כיצד התמודדו החסידים עם הנחיותיו של הרבי. בשני המקרים מדובר בזוגות שהיו נשואים זמן רב אך לא זכו להתברך בצאצאים. הזוג הראשון ביצע בשלמות את דבריו של הרבי.

הרבי גרם לזוג הזה להבין, בדרך כלשהי, שהם לא יעזבו את העולם הזה בלי ילדים. כאשר הוא אמר להם לעשות דבר מסוים הם עשו אותו. כאשר הוא אמר להם לעשות דבר אחר הם עשו גם אותו. הבעל נתבקש למלא משימות ממשיות שונות, והתפקיד האחרון שהרבי הטיל עליו היה תפקיד שהוא לא רצה בו, לא אהב אותו, וגם לא מילא אותו בצורה טובה במיוחד – ובכל זאת, על אף שהיה לו קשה מאוד, הוא עשה זאת, ואחרי שבע-עשרה שנות נישואין אכן נולד להם ילד.

מזוג חשון ילדים אחר ביקש הרבי להיות שלוחים בארץ מסוימת, אך הם לא נסעו לשם. למרות זאת הרבי לא נטר להם הרבי טינה, ובהמשך הוא אף עזר לבעל למצוא משרה ופעל למענו בתוקף רב: הוא לא רק שלח לו את ברכתו מרחוק אלא גם הפגיע בתקיפות באנשים הנכונים שיעסיקו אותו. לאחר שנים חזרו אותם בני זוג, שעדיין לא נולדו להם ילדים, אל הרבי וביקשו שידריך אותם מה עוד עליהם לעשות. הרבי השיב להם, בכאב, שהוא איננו יכול לעשות עוד שום דבר בעניין. אם לא קיבלתם עצה אחת, אמר, אתם גם לא תקבלו עצה אחרת. ובוזה הסתכם העניין. בני הזוג המשיכו לחיות ביחד כל ימיהם, אך מעולם לא נולדו להם ילדים. יותר מזה איני יכול לומר. כמובן שאין כל ערובה לכך שאילו ציינו בני הזוג הללו לרבי לכתחילה היו נולדים להם ילדים.

דוגמה נוספת: הרבי קיבל אלפי מכתבים ובהם בקשת עצה בענייני שידוכים. בדרך כלל היה הרבי שולח את ברכתו לזוג; אך ידוע לי על מקרה אחד, יוצא דופן ביותר, שבו הרבי הציע שלא להתקדם עם שידוך מסוים. בני הזוג החליטו להתחתן למרות זאת, וזמן-מה לאחר מכן התגרשו בתהליך כואב

במיוחד. לאחר מכן אמר לי הבעל: "עכשיו, כל מה שהרבי אומר לי לעשות אני עושה, אני לא שואל פעם שנייה".

ואולם גם כאשר אנשים נשמעו לעצתו של הרבי, לא תמיד התנהלו העניינים כשורה. ואולם שום חסיד מעולם לא נרתע מכך שייתכן כי עצת הרבי לא תביא להצלחה, כשם שמטופלים אינם נרתעים מלשמוע בקולו של רופא. עם זאת, הערכה מדוקדקת של עצותיו של הרבי היא מעבר ליכולתי.

קשה מאוד גם לעמוד על מידת האפקטיביות של עצות הרבי משום שאין כל דרך לדעת מה הייתה כוונתו. יש שרבי אינו חולק עם זולתו את מה שהוא יודע על העתיד משום שזה מפחיד מדי; יש שעצה, אשר בתחילה נראית שגויה, מתגלה בסופו של דבר כנכונה. שהרי כמעט לכל התרחשות בחיים יש תוצאות מרובות, ואם כן הפסד כספי עשוי להיות פתיחה להצלחה כלכלית גדולה הרבה יותר או

לחיים אישיים מאושרים יותר, כשם שקטיעת איבר עשויה להציל חייו של אדם. רק לעיתים נדירות עולה בידינו לעמוד על כל צדדיה של התרחשות, ולעולם לא נדע מה היה קורה אילו הלכנו בדרך אחרת.

לא פעם תהינו מאין שאב הרבי את עצותיו, נוסף על ניסיון חייו. לא פעם נבעו תשובותיו מן ההיגיון הפשוט או מן הידע הרחב שהיה לו, אך פעמים רבות היו תשובות בלתי מובנות, ונראה שנבעו ממקור אחר לחלוטין. תשובה חלקית לשאלה זו היא שהרבי היה – לעתים ביודעין, לעתים שלא ביודעין – צינור לטרנסצנדנטי, לעולם שמעבר למציאות היומיומית שלנו.

הרב אברהם ויינר סיפר לי פעם שהוא שאל את הרבי: איך זה שאתה יכול ליעץ? והרבי השיב: "אנשים באים אלי ומתלוננים שכל השערים נעולים וכל הדרכים סגורות בפניהם. והם אינם יודעים כי הם נושאים עמם את המפתח, אשר אין עלי אלא לסובבו כדי לפתוח להם את הדלת הסגורה".

(כל הזכויות שמורות לרב עדין אבן-ישראל ולארגון שפע.)

תרגום מתוך הספר My Rebbe (בהוצאת מגיד)

הרב מרדכי אליהו
 הרב יואל כהן
 האדמו"ר מטולנא
 הרב שמואל דוד גרוס
 הרב מאיר מאזוז
 הרב אהרן ליכנטשטיין
 הרב עדין אבן ישראל
 הרב יונתן זקס
 הרב דוד חנוין
 הרב שמחה עלברג
 הרב יהושע שפירא
 הרב יהודה לייב שפירא
 הרב מנחם ברוד
 הרב יעקב גוטליב
 הרב אסי שפיגל
 ועוד

"השביעי" מכנס לאכסנייה אחת - מאמרים ומסמכים
 שנבחרו בקפידה, העוסקים בביוגרפיה של הרבי,
 באישיותו, במשנתו ובפועלו. עושר המאמרים, שנכתבו
 מנקודת מבט שונות, פותח צוהר להתבוננות רב-
 מימדית מעמיקה אודות דמותו ופועלו יוצאי הדופן של
 הרבי מליובאוויטש

"אצל הרבי הכל התאחד ביחד והגדולה היא
 בכל השטחים. גם בקיאות וגדלות בכל התורה
 כולה וגם כאלו מפעלים אדירים בצורכי הציבור
 ובהחייאת נשמות בכל העולם"
 (מתוך מאמרו של הרב מרדכי אליהו)

- מה אירע כאשר הרה"ק רבי אהרן מבעלז והרבי נפגשו?
- מה הייתה גישתו המהפכנית של הרבי להתפתחות הטכנולוגיה?
- מהי הזיקה העמוקה בין תורת הרבי לתורתו של הגאון הרוגצ'ובי?
- מה מאפיין את סדרות הספרים הענקיות של הרבי -
ההתוועדויות, לקוטי שיחות, אגרות קודש, מאמרים ורשימות?
- מה הייתה מטרת העיסוק הנרחב בנושא הגאולה, וכיצד הגיב הרבי
לפרסומים העוסקים בזהותו של משיח?
- מה עומד מאחורי מפעל ה"שליחות" של הרבי ברחבי תבל, וכיצד
הדבר קשור לעובדת היותו האדמו"ר השביעי של חב"ד?

חוברת זו
מודפסת ומופצת

לזכות

ר' מיכאל בן רות
ר' יצחק בן לאה
ר' אליהו בן אביגיל
ומשפחתם שיחיו

לעילוי נשמת

הרב חכם משה זצ"ל
בן חכם שבתי וציפורה
מיכאלאשוילי
רבה הראשי של יהדות גרוזיה
נלב"ע
כ"ג אייר תשע"ד

לעילוי נשמת

ר' משה ז"ל
בן גבריאל רפאל ותמר
מירילאשוילי
נלב"ע
ט"ז ניסן תשס"ט

לעילוי נשמת

הרב חכם רפאל זצ"ל
בן חכם יוסף ורבקה
אלאשוילי
רבה הראשי של יהדות גרוזיה
נלב"ע
כ"ג סיון תשס"ה